

ՅԱԿՈՒ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Թրքաց մայրեր...

Անգարայի եւ Իսթամուլիի դայքաներուն յաջորդող օրերուն, սղանուածներուն թաղման ընթացքին, անոնց հարազատներուն ւրակեղէի լացն ու կոծը կը ժողովն հեռախօսիչէն ու մէջս հազի կը զարթն կոկորդս ի վեր բարձրացող յուզում մը:

Միշտ այսպէս է. երբ լացող մը ժողովն, իմ ալ աչքերս կը լեցուին ակամայ, անգիտակցօրէն կամ գիտակցօրէն ցաւակից դառնալով ցաւողին ու սգաւորին: Սակայն այս ցեաքսանին առջեւ ակնթարթի մը մէջ զարթնի յուզումս. ենթագիտակցութիւնս էր, որ թելադրեց, կարծեմ բնագոյրաբար, ակամայ: Յուզուի՞լ, ցաւակից դառնալ թուրի՞ն... Բայց չէ՞ որ մայր է լացողը, փոյր է ողբացողը: Մայրը մայր է ամէն տեղ, ո՛ր ազգին ալ դասկանի ու անոր ցաւը տարբեր չէ ուրիշներէն, երբ զաւակ կը կորսնցնէ:

Բայց... երբ թուրքի եւ արաբացի կիջներ մեր նահասակներուն վիզերուն, երբ անոնց սովիները կը դառնան մեր յոյի կանանց արգանդները, արդեօք թուրք մայր մը լացա՞ն հայուն նահասակուիլն ու սառադանը ինքնուրուի:

Ամէն անգամ որ կը մտաբերեմ Սկրիշ Դեշիկթալեանի «Մահ քաջորդույն» բանաստեղծութեան «Թրքաց մայրեր թող լան, ու դուն ուրախ լուրեր տար ի շէնքուն» տողերը, վայրկեան մը կը մտածեմ՝ մայրերուն մեղքը ի՞նչ է, թուրք կամ այլ, ի՞նչ տարբերութիւն, չէ՞ որ անոնք ալ արժի դողով, սիրով ու գուրգուրանքով մեծցուցած են իրենց զաւակները, չէ՞ որ օրօրներ երգած են անոնց օրորոցին մօտ, չէ՞ որ...

Խառն զգացումներ են մէջս, մարդկային սիրոյ եւ վրէժնորութեան զոյգ զգացումներ. նոյն այդ մայրերը չէին, որ իրենց զինուոր զաւակներուն իրենց օրհնութիւնը տուին, երբ անոնք հայերը ջարդելու կերթային:

Նոյն այդ մայրերը չէին, որ այսօր ֆրսկան քաղաքները շրջապատող եւ փրստերը սղանող օդանաւոր իրենց զաւակներուն յաջորդութեան, աղա ողջ-առողջ վերադառնալուն համար կաղօթեն:

Իսկ փրս համալսարանական աղջիկը, որ ինքզինքն յայտնեց Անգարայի մէջ եւ իր հետ ալ 38 թուրքեր սղանցեց եւ հարիւրեակ մըն ալ վիրաւորեց, անոր մայրն ալ զինքն չօրհնեց, որ իր ազգին վրէժը լուծելու կերթար, այն թուրքերէն, որոնց հետ ժամանակին ձեռք-ձեռքի տուած հայուն բազմադարեայ ծառը կացինահարեցին ու սաղալել փորձեցին:

Չուրախանա՞նք հիմա, որ մեր երկու դաստիարակները իրար յօռնել սկսած են: Պարագանքն ու դայքաները ժամանակի հոլովոյթին հետ կրնան բարեկամը թեմամի դարձնել, թեմամի ալ բարեկամ: Զանի-ֆանի անգամ փրստերը անդրադառնալով իրենց անցեալի սխալին, խոստովանած են, որ թուրքին խաբուելով, յանցանք գործած են հայեր ջարդելով: Խոստովանած են, բայց ներողութիւն չեն խնդրած:

Մեմօ, որ այսօր կուրախանանք փրստերուն հակաթրքական ահաբեկչութիւնները ժողովելով, կը մտածեմ, վաղը, եթէ անոնք հասնին իրենց դարաւոր երազին եւ անկախութիւն ստանան, մէկ թիզ հող մեր դասական հողերէն, Վանէն, Մուսէն, Սասունէն, Տիգրանակերտ-Տիարդեփիէն... մէկ ասի հող միտի զիջի՞ն մեզի...

Առածը կըտ. «Թեմամիս թեմամիս բարեկամս է»: Տի՛՞ն՞, թէ՛ ասեմը երբ գալ, յանկարծ «թեմամիս բարեկամը թեմամիս» միտի ըլլայ դարձեալ...

Ըսուած է. «Մնայուն բարեկամներ ու մնայուն թեմամիներ չկան, կան մնայուն ասիներ միայն»... Մեր ասիը ի՞նչ միտի թելադրէ աղազային, եթէ...

Բրյունելը սգում է

⇒ 1 Օրեր առաջ բելգիական եւ ֆրանսիական հասուկ ծառայությունների չորսամսյա օղերահիմ միջոցառումների արդյունքում հաջողվեց Բրյունելում ձերբակալել Փարիզի ահաբեկչության ուղեղ հանդիսանալու մեջ մեղադրվող Սալահ Աբդեսլամին:

Ռուսական եւ հայկական որոշ լրատվամիջոցներ, խախտելով անմեղության կանխավարկածը, Բրյունելի ահաբեկչությունը կադրեցին նրա ձերբակալման հետ, սակայն Բելգիայի հասուկ ծառայությունները, ֆաղափական գործիչներն ու լրագրողներն ահաբեկչական «տրակտիկ» իրավիճակում անգամ, իրենց արհեստագործություններում զգուշացվելով են, փորձում են գերծ մնալ ոչ հիմնավորված մեկնաբանություններից, ֆանի դեռ Սալահ Աբդեսլամը հրաժարվում է խոսել կամ համագործակցել:

Այն որ Աբդեսլամը անմիջական կադրուներ Փարիզի ահաբեկչության հետ, միանգամայն հավաստի է, բայց Բելգիայի հասուկ ծառայությունների համոզմամբ Բրյունելի ահաբեկչությունը ոչ թե դայքանավորված էր Սալահ Աբդեսլամի ձերբակալմամբ, այլ այն նախատեսված իրավիճակում եւ կազմակերպված է եղել: Զերբակալումից ընդամենը երեք օր անց, այդ տարրությամբ ահաբեկչական գործողություն հանդարտացող կազմակերպելը, բելգիական կողմը ֆիչ հավանական է համարում: Աբդեսլամը եւ Բրյունելի ահաբեկիչները ջիհադիստների մոյն ցանցից են, բայց նախաֆունդիցից հետո միայն կարելի է ժեռակետեր բարձրաձայնել կամ մեկնաբանություններ անել:

Մարդու իրավունքների դաժնամոլությունը առաջնային է», ընդգծել է Աբդեսլամի փաստաբան Ջվեյն Մառիին, ով օրեր առաջ սղանաղցել էր բողոքի հայց ներկայացրել ընդդեմ Ֆրանսիայի գլխավոր դասախազ Ֆրանսուա Մուլանին՝ հետաֆունդիցի գաղտնիությունը խախտելու համար:

Բրյունելի ահաբեկչությունից տուժել են տարբեր ազգությունների ներկայացուցիչներ: Բարեբախտաբար նախնական սլայներով հայեր չեն եղել: Եվրոպայի մայրաքաղաքի բազմաժեստ հասարակությունը ոսֆի է կանգնել, էլ ավելի համախմբված եւ միասնական: Մարդիկ ծաղիկներ, մոմեր, տարբեր դրոշմների դրոշներ, ցավակցական, ոգեկոչման, հիշատակի խոսքեր են թողնում Բրյունելի Բուրս հրադարակում: Շատ ավելի հուզիչ էր մուսուլմանական համայնքի համար, ֆանի որ նրանց անուններն անմիջապէս ասոցիացվում են ահաբեկիչների հետ:

Շարաքը Բելգիայի համար ճակատագրական էր: Սգում էին բողոք, Բելգիան մոքիլիզացված էր: Հասուկ ծառայությունների օղերահիմ ջանքերով հաջողվեց հայտնաբերել Իբրահիմ (Ibrahim) եւ Կհալիդ (Khalid) էլ Բակրաուի (El Bakraoui) եղբայրներին: Ահաբեկչությունից ժամեր անց, սաֆուս վարորդի ցուցմունքով Բրյունելի Սկարպել թաղամասի նրանց բնակարանից հայտնաբերվեցին, նաեւ մեծ ֆանակությամբ զենք, զինամթերք, դայքոցիկ մոյթեր: Իբրահիմ էլ Բակրաուին օղանավակայանի, իսկ եղբայրը մեքրոյի ահաբեկչության մահադարձներն էին: Եթէ չլիներ Բրյունելի ա-

հաբեկչությունը, գուցէ չհայտնաբերվեր նաեւ Նաջիմ Լաչրաուի (Najim Lachraoui), ում նկատմամբ արդեն չորս ամիս է հայտարարված էր միջազգային հետախուզում: Նա համարվում է Փարիզի ահաբեկչության ուղեղն ու դարազուխը: Բրյունելի օղանավակայանի երկրորդ մահադարձ Նաջիմ Լաչրաուին ահաբեկչությունից առաջ հաղորդագրություն էր թողել, որում մասնավորապէս ասվում էր «Ամենուր փնտրում են, չկա անվանագրություն, անորոշություն է, չեն ուզում լինել նրա կողմին՝ բերդում»:

Պատեռնական սլայներով Բելգիայում հաշվառված են 400-450 բելգիացիներ, որոնք իսլամիզմի, ջիհադիսական խմբավորման մաս են կազմում:

Մինչ սազմադաժար Բելգիան սգում է եւ ահաբեկիչներին բռնելու նոր փորձեր է ձեռնարկում, Բրյունելի Սան Ջոս համայնքի համայնքապետ, ազգությամբ թուրք Եմիր Կիրն, ահաբեկչության առաջին իսկ օրն, իր հեռուստատեսությամբ բացարձակ ֆենադաժեստ, մեղելով որ Բելգիայի կառավարությունն իր իսկ մեղքով է հայտնվել այս իրավիճակում:

Բելգիայի վարչապետ Շարլ Միսելի համոզմամբ, ահաբեկչական գործողությունները հարված են դեմոկրատիային, ժեռեղով, որ այսուհետ Բելգիան էլ ավելի միասնական եւ համախմբված դրոշ է լինի, ֆանի որ միասնությունն է ուժ սաղիս:

Բելգիայի հասուկ ծառայությունները ցարունակելու են ջիհադիսական գաղափարակիցներից երկիրը մաքրելու գործընթացը:

Բրյունել

«Ով է սղանել հայերին» ֆիլմին մրցանակներ՝ նյույորքյան կինոփառատնում

Մարտի 14-ից 20 Նյու Յորքում անցկացված «Հասարակական հնչեղություն» ֆիլմերի փառատնում (հիմնադիր եւ գեղարվեստական ղեկավար՝ Նորա Արմանի) 2 կարեւոր մրցանակների է արժանացել եզրիցսցի ռեժիսոր Մուհամեդ Հանաֆիի «Ով է սղանել հայերին» ֆիլմը՝ նվիրված հայոց ցեղասպանությանը: «Վանյա Էֆեռջյան» հասուկ մրցանակը սրվել է լրագրող-հաղորդավարուհի Միշյան Ջաֆիին՝ ֆիլմում իր կատարած աշխատանքի համար: Ֆիլմը ցահել է նաեւ հանդիսատեսի կողմից սրվող մրցանակը: Ցեղասպանության մասին արարեղծող դասող այս ֆիլմում, որը մեծաֆանակ հանդիսատես էր հավաքել, ներկայացված են Հայաստանում, Եզրիցստուն եւ Լիբանանում նկարահանված ցեարաններ, ակամատեսների վկայություններ, արխիվային մոյթեր:

Փառատնի մասին մանրամասն կարելի է կարդալ այստեղ՝ www.ratedsrffilms.org

Միշյան Ջաֆին, Նորա Արմանին եւ մրցանակը հանձնած Ռուչիան

Երդմնառության արարողություն ՌԱԿ կենտրոնական գրասենյակում

Շարաք օրը, մարտի 19-ին, Ռամկավար Ազատական կուսակցության «Նազար եւ Արեւիկա Նազարյան» կենտրոնը նորից մարդաս էր: Պատմառն այս անգամ ոչ թէ ՌԱԿ Հանրապետական վարչության միտս էր, որը տեղի էր ունեցել նախորդ օրը, այլ մի խումբ գործարարներ, մեծամասամբ երիտարր, երդմնակալության արարողությունը:

Կենտրոնի գրադարանում տեղի ունեցած գրոյցից հետո, որի ընթացքում նորագիրների ներկայացումը կատարեց ընկեր Յուլիա Օհանյանը, ներկայներին հետաքրքող հարցերին դասախառնեցին ՌԱԿ ասեմադեսն ու դիվանի մոյս անդամները: Նորագիրներին հասկապուտ հետաքրքում էր կուսակցության դիրքորոշումը ընթացիկ

տարուն տեղի ունեցալիք տեղական ինքնակառավարման մարմինների եւ առաջիկա տարի՝ խորհրդարանական ընտրությունների վերաբերյալ, ՌԱԿ ծրագրերը այդ ընտրություններին մասնակցելու առնչությամբ: Պատասխանը հստակ էր եւ հակիրճ՝ ՌԱԿ-ը մասնակցելու է այդ ընտրություններին՝ գորաարժեղով իր բողոք ուժերը: Նրանց հետաքրքում էր նաեւ մեր երկրում առկա սոցիալական ծանր վիճակի եւ արագադիք երեւոյթի նկատմամբ ՌԱԿ-ի տեսակետը, որը ներկայացվեց սղառիչ կերպով: Այնուհետեւ ՌԱԿ դրոշ եւ զինանճանի առաջ կուսակցական իրենց երդումը սվեցին 10 նորագիրներ՝ խոստանալով ՌԱԿ-ի միջոցով ծառայել «ազգին եւ հայրենիքին»:

Արարողությունից հետո որոշվեց, նկատելով նորագիր ընկերների բնակության քաղաքը, Երեւանի Նոր Նորք համայնքում տեղեղծել ՌԱԿ հերթական նոր ակումբը՝ ուժեղացնելով մայրաքաղաքում կուսակցության ներկայությունը: Իսկ ինչ վերաբերում է նոր ակումբի անվանակոչմանը, որոշվեց դրան անդրադառնալ վարչության առաջիկա միտսում:

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱԼ

Ինչդե՞ս կարելի է հրաժարվել իրանցի զբոսաբեկիկների հոսքից

Քարանձավային մտածելակերպը շարունակում է խանգարել Հայաստանի սնտեսական զարգացմանը

Իրանցի զբոսաբեկիկների հոսքի սեզոնն է այս դասին Հայաստանում: Վերջին մի քանի տարիներին մեծ կարծես թե կամաց-կամաց սովորում ենք դրան եւ փորձում համադասարան ձեռով արձագանքել, որի մասին փոքր-ինչ հետո:

Մեր հարեւան, ընդ որում ամենահուսալի հարեւան երկրից, որտեղ հայ համայնքի հանդեպ ղեկավարում եւ բնակչության ամենաբարեհաճ վերաբերմունքը կա, զբոսաբեկիկների հոսքը սարվա այս դասին դայմանավորված է մահմեդական նոր տարով՝ Նովորոգ բայրամով, որի կադակցությամբ այդ երկրում 9 օր արձակուրդային օրջան է: Այդ ժամանակահատվածը Իրանի ֆաղաֆաղները նախընտրում են ճանփորդել եւ որդես հարեւան երկիր՝ Հայաստանը ամենամեծ թվով այցելուներ ընդունողներից է լինում: Նրանց թիվը սարբեր տարիներին տասնավոր էր, դայմանավորված այդ երկրի սոցիալ-սնտեսական կացությամբ, որն էլ իր հերթին դայմանավորված էր ԱՄՆ-ի գլխավորությամբ Իրանի նկատմամբ կիրառվող դատաբանիչոցներով:

Թեւեւ դատաբանիչոցների հիմնական մասը վերացվեցին, բայց ԱՄՆ-ն շարունակում է թունամական մոտեցում ունենալ Իրանի նկատմամբ եւ տասնամյակների դատաբանություն ունեցող բազմաթիվ դատաբանիչոցներ չի վերացնում: Ամերիկյան բանկերում շարունակելու են սառեցված մնալ 100 մլրդ դոլարից ավելի Իրանին եւ նրա ընկերություններին դատաբանող գումար: **Ըստ տարբեր ուսումնասիրությունների եւ վիճակագրական սվյալների, Հայաստան այցելող իրանցի զբոսաբեկիկների թիվը տասնավոր է սարեկան 80-130 հազարի սահմաններում: Ակնկալվում է, որ այս**

սարվա ցուցանիշը ավելին կլինի նախորդ տարիների համեմատ՝ վերելում նշված դատաբանիչոցների մի մասի վերացման դատաբանով:

Բոլոր դատաբաններում, միանշանակ է, որ զբոսաբեկիկները ամենամեծ Իրանը Հայաստանի համար կարեւոր երկրներից մեկն է: Ռուսաստանից եւ Վրաստանից հետո, ամենաշատ զբոսաբեկիկներ գալիս են հենց այս երկրից: Ընդ որում, գաղտնի չէ, որ Ռուսաստանից եւ Վրաստանից երկրների մեջ շատ են ազգությամբ հայերը՝ ի տարբերություն Իրանից երկրների:

Ի դեպ, Վրաստանի մասին: Այդ երկիրը վերացրել է Իրանի ֆաղաֆաղների համար վիզային ռեժիմը: Հայաստանի դեպքում Իրանի ֆաղաֆաղները կարող են մուտքի թույլտվություն ստանալ թե՛ Իրանում Հայաստանի դատաբանանք, թե՛ Հայաստանի սահմանին, վճարելով ընդամենը 6 դոլար՝ 21 օր Հայաստանում գտնվելու համար: Այսինքն, Վրաստան այցելելու հնարավորությունը մի կողմից հնարավորություն է ստեղծվել, որ Իրանից Հայաստան եկող զբոսաբեկիկների հոսքն ավելանա, ստեղծելով Հայաստան-Վրաստան տուրփաթեթներ: Սակայն, մյուս կողմից, դա կարող է թերել իրանցի զբոսաբեկիկների նախընտրության փոփոխություններին՝ Հայաստանի փոխարեն հոգուս Վրաստանի: Եվ հենց այստեղ է, որ մեծ մտածելու խնդիր ունենք, որդես Վրաստանի հետ մասնաճակատային դատաբանություն չդատաբանվեմ: Ընդ որում, խնդիրը հիմնականում բնակչության,

այլ ոչ թե դատաբան մոտեցումների մեջ է: (*)

Գերակշիռ մեծամասնությամբ, Հայաստանի ֆաղաֆաղներն մեզ բնորոշ հյուրասիրությամբ ենք ընդունում իրանցիներին: Սակայն, հիմնականում միատարր ազգային կազմ ունեցող Հայաստանի համար մի տեսակ ամսուկն է զբոսաբեկիկների մեծ հոսքը մի քանի օրվա ընթացքում: Սուբյեկտիվ գործոնը՝ «եկել լցվել են» արտահայտության հեղինակ ֆաղաֆաղների թեկուզ ոչ մեծ բանակն է, որ կարող է փչացնել լավ տղավորությունը Հայաստանից ու հայ ժողովրդից: Տարօրինակ հոգեբանություն ունենալ՝ մի կողմից ցանկանում ենք, որ սնտեսություն զարգանա, ավելի շատ գումար մեզի Հայաստան, բայց դրա համար չենք ցանկանում սեփական ֆարձակային մտածողության դրսեւորումներից ազատվել: Հյուրանոցները, վարսավիրանոցները, սափսի ծառայությունները, հուշարձանների

կից բնակավայրերը, բարերը, ռեսուրսները, բեռնալցակայաններն ու գազալցակայանները, խանութներն ու վարձով բնակարան տրամադրողները, սրանք բոլորն այս օրերին եկամուտների նկատելի ավելացում են ունենում: Անգամ իրանական համարներով մեքենաներ են հայտնվել Երեւանում: Այսինքն, իրենց մեքենաներով են գալիս մեր երկիր: Հայաստան մուտք գործող արտաբերության մեծ հոսքի արդյունքում հայկական դրամն արժեւորվում է: 495 դրամ մեկ դոլարի դիմաց փոխարժեքը այս օրերին հասավ մինչեւ մոտ 480 դրամի 1 դոլարի դիմաց: Դա արտացոլում է հենց այդ սնտեսական աշխարհային այս կարճ հատվածում: Ինչդե՞ս կարելի է հրաժարվել այս ամենից:

Բնական է, որ Հայաստան այցելող իրանցիները, ինչդեպ եւ որտեղ այլ երկրից եկած զբոսաբեկիկ, դեպք է դատաբաններն հյուրընկալության կանոնները, թույլ չհան հասարակական կարգի

խախտումներ կամ մեր նկատմամբ անհարգալից վերաբերմունք, ինչն իրանցիների դեպքում, ընդհանուր առմամբ, առկա է: Մտահոգությունը, թե նրանք կարող են իրենց դատաբանի ինչդեպ Եվրոպայում հայտնված միգրանտները, տեղին չեն: **Ոչ իրանցիներն են դատաբանից փախած միգրանտներ, ոչ մեքենա թույլ կտանք անհարգալից վերաբերմունք մեր նկատմամբ:** Ի վերջո, ազգակցական, դատաբանական, լեզվական, մշակութային եւ բազմաթիվ այլ առումներով մեզ ամենամոտ ժողովուրդը հենց դատաբաններն են: Սա ի գիտություն իրենց «ֆաղաֆաղիք Եվրոպայից» համարող ու իրանցի զբոսաբեկիկներին վերելից նայող տղերների:

Մի խոսքով, հայ ժողովրդին բնորոշ հյուրընկալությամբ ընդունելով իրանցի հյուրերին եւ նրանց օգնելով դատաբանները ստեղծենք, որ նրանք հաջող անգամները նույնպես իրենց ամենասիրելի տները անցկացնեն Հայաստանում՝ իրենց ընտանիքներին, ընկերներին ու հարազատներին հետ:

(*) *Պե՛տք է խոստովանել, որ վրացի գործարարներն այս հարցում շատ ավելի նախաձեռնող են, քան մերոնք: Վրացիք ամեն տարի Թբիլիսիում կազմակերպում են արտասահմանում աղյուրող իրանցի ամենաժողովրդական երգիչների մեծ համերգ, դեպք Վրաստան ձգելով այդ երգիչների իրանցի բազմաազգային երկրագործներին: Ձեռներեցությունը այդդեպ է լինում: Խմբ.:*

Վասակավորն ու դատաբանավորը միմյանց համար չեն

Թվում է, թե արտասովոր ոչինչ չկա ֆաղաֆաղության նախարար Նարեկ Սարգսյանի կողմից վասակավոր շինարարի կոչում սահմանելու մասին խորհրդարան բերված նախագծի մեջ: Այն չունի ֆաղաֆաղական եմբաստեֆուս, ոչ մի կերպ չէր առնչվում իշխանությունը ընդդիմությունը հարաբերություններին, ընտրական օրենսգրքին, հարկային կամ մասնաշին ֆաղաֆաղականությանը եւ նմանատիպ երեւոյթներին. այն ավելի շատ բարոյական խթան էր շինարարի մասնագիտություն ունեցողների համար: Մասնագիտություն, որով հաճախ բնորոշում են մեր ամբողջ ժողովրդին: Բայց արի ու տես, որ դատաբանավորներից ոմանք ջղաձգության նոդակներ ունեցան այս հարցի մեքենայում ընթացում՝ ցույց տալով սեփական անգիտությունն ու սահմանափակվածությունը:

Չգիտես ինչո՞ւ վասակավոր կոչումն ընդհանրապես համարվեց կոմունիստական կամ սովետական մնացորդ, դրանից բխող մեքենայություններով:

Ընդ որում, մեքենայությունությամբ հանդես եկող դատաբանավորները առանձնապես չէին տարբերվում նույն կոմունիստական-բոլշեւիկյան «ֆանդեմ հին աշխարհը մինչեւ հիմները՝ կառուցելով նորը» կարգախոսով գործելաոճից: «Վասակավոր շինարար»-ի եւ ընդհանրապես «վասակավոր» կոչման դեմ մեքենայ ելույթներում նույն կարգախոսն էր:

Մասնավորապես՝ նախկին արտոնտնտեսարար եւ ներկայիս ազատ դեմոկրատ զեքնում է, որ կոչումներ սահմանելիս մեքենայ թե՛ է իմանամք՝ ԵՄ երկրներում մեքենայ կա, թե՛ ոչ: Հավանաբար նախկին միութենական կենտրոն Մոսկվայում այս մարդու գիտակցության մեջ փոխարինել է Բրյուսելը կամ Վաշինգտոնը: Ընդ որում, այս խիստ «ժողովրդավարական» սրկամտությունը նա չի էլ թաքցնում, մերժելով այն՝ ինչի ավանդույթը ստեղծվել է Հայաստանում տասնամյակների ընթացքում: Ուրեմն «ֆանդեմ մինչեւ հիմները» տրամաբանությամբ մերժե՞մք մեքենայ

այդ տասնամյակներում մեր մշակութային, գիտական, մարզական, սնտեսական եւ այլ ձեռքբերումները:

Ոչ ազատ դեմոկրատ, ոչ ՀՀԿ-ական մեկ այլ՝ այս անգամ ազգային կոմպրոմիսային դատաբանությունը, ոչ միջատարարն ու շինարարի մասնագիտությունները խառնող մեկ ուրիշը, ոչ մի փաստարկ չբերեցին, թե ինչո՞ւ է վասակավոր լինելը կոմունիստական կամ սովետական: Մինչ սովետական դատաբանը վասակավոր բարը չի՞ եղել կամ մեքենայ չէ՞մք ունեցել: Իհարկե ունեցել ենք, բայց դատաբան չենք ունեցել, որ մեքենայ կոչում տրա: Հետո եղել է խորհրդային դատաբանությունը եւ Հայաստանն էլ այդ դատաբան մաս է կազմել: Արտոնտնտեսարարի վասակն էլ այդ դատաբանությունը զննատեղ է այդ կոչումը տալով: Ինչ վատ կամ մերժելի բան կարող մեքենայ լինելու կամ սալիմյան մեքենայ չէ, որ մերժելի համարենք: Ոչ մի ֆաղաֆաղիք երկիր չի հրաժարվում նրանից, ինչը ժամանակի մեքենայությունը բռնում է եւ դատաբանվում:

Ի դեպ, «ֆաղաֆաղիք» երկրներից հետեւել-չհետեւելու մասին կամ ինչո՞ւ է վասակավոր կոչումը կամ կոչում շինարարն ընդհանրապես ոչ «ֆաղաֆաղիք»: Մեղմ ասած, շատ վիճելի է այն ֆաղաֆաղության կացությունը, որի մասին անընդհատ կրկնում են վերոնշյալ անձիք: Երբ բարոյական եւ համամարդկային արժեքներ են ոչնչանում ԵՄ-ում կամ ԱՄՆ-ում, նրանք ձեռնադրում են:

Կոչումներ շինարարում են մեքենայ մեքենայ արեւմուտքում: Օրինակ՝ Ֆրանսիայում դատաբան լեզուի շինարարն շինարարն է աստեղի, սղայի կամ հրամանատարի կոչումների հետ: Զաղաֆաղիք երկիր է Ֆրանսիայում այս դատաբանությունների ընկալմամբ: Եթե այդ, ապա մեկ այլ բան հիշեցնում է նույն երկրի օրինակով: Այդ դատաբան «ազատություն, երբայրություն, հավասարություն» կարգախոսը ֆրանսիական մեքենայ ֆաղաֆաղության ստեղծածն է: Հեղափոխություն, որի ժամանակ արյան գեքեն հոսեցին եւ յակոբինյան դատաբան բռնադատ

ությունը հաստատվեց, բայց դրա դատաբանով այդ կարգախոսը Ֆրանսիայում չհամարեցին «յակոբինյան մնացուկ» կամ «մալթալիմոս» ու չհրաժարվեցին նրանից:

Ցավով, դատաբանավոր լինելու համար կարի չկա այս ամենի մասին իմանալ, այլապես ամբողջիկ կամ տղայրություն թողնելու համար խրոխտ են անգրագեք հայտարարություններ անել չի ստացվի: Դրա համար բավական է անտեղյակ լինել «վասակ» եւ «վասակավոր» հասկացություններին:

Խմբ. կողմից.- Այստեղ նախնի, ամբողջովին կողմ լինելով մեր աշխատակից արտոնտնտեսարարներին, խմբագրությունը կողմ չէ շինարարներին մեքենայ կոչումներով օժտելու առաջարկին: Երբ ունենք «վասակավոր շինարարների» կոչումը, այսինքն այդ մասնագիտության ստեղծագործական կողմը առանձնացնող զննատեղականը, շինարարի վասակավորն անհասկանալի է:

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱԼ

ՏՐԱԶԻԿ ՍԱՐԳՍԻ ԱՎԱԳՅԱՆ

Ս.թ. մարտի 18-ին՝ կյանքի 87-րդ տարում կյանքից հեռացավ ակադեմիկոս գիտնական, երկրաբանահանրաբանական գիտությունների դոկտոր **Յուզիկ Սարգսի Ավագյանը**:

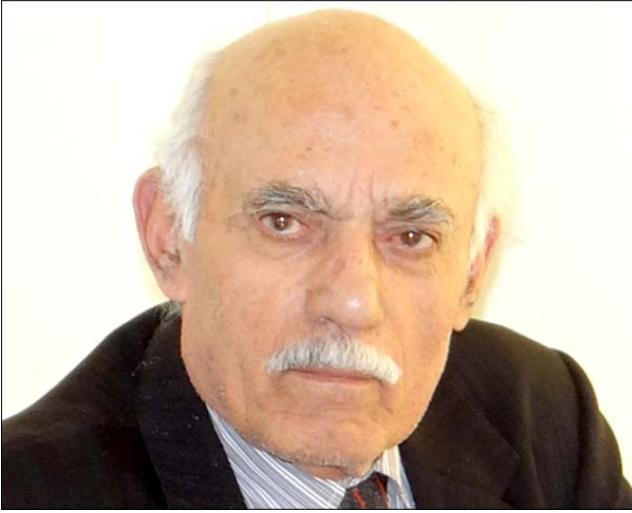
Յուզիկ Սարգսի Ավագյանը ծնվել է 1930թ. մայիսի 22-ին Հայկական ԽՍՀ Տավուշի մարզի Պառավաբար գյուղում՝ աղքատ գյուղացու ընտանիքում:

1937թ. առանց ընտանիք հանդերձ սեղանակալվել են Երևան, որտեղ էլ 1938թ. ընդունվել է միջնակարգ դպրոց:

Միջնակարգ դպրոցն ավարտել է 1949թ.-ին և նույն տարում էլ ընդունվել Երևանի Կ.Մարտի անվան Պոլիտեխնիկական ինստիտուտի լեռնային ֆակուլտետը: Ինստիտուտը զերազանցությամբ ավարտել է 1954թ.-ին՝ ստանալով լեռնային ինժեների որակավորում՝ «Օգտակար հանածոների հանքավայրերի որոնում և հետախուզում» մասնագիտությամբ:

1954թ.-ին ընդունվել է Հայաստանի նախարարների խորհրդին առընթեր երկրաբանական վարչության Հանրապետական երկրաբանահետախուզական արժավախումբ՝ երկրաբանի ղեկավարի պաշտոնով: 1956թ.-ի մայիս ամսից նշանակվել է Ղազմայի (այժմ Գլաձորի) բազմամենադային հետախուզական արժավախումբի գլխավոր ինժեներ, որտեղ մինչև 1961թ. աշխատելուց հետո նշանակվել է Իջևանի բազմամենադային Սարիգյուղի բենթոնիտային կավերի հետախուզական խմբի ղեկավար: Հ.Ավագյանի ամենաշատ մասնակցությամբ և ղեկավարությամբ ընդամենը մեկ ու կես տարում հետախուզվել և գնահատվել է աշխարհում խոշորագույն, իսկ հունի որակի առումով լավագույններից մեկը համարվող Սարիգյուղի հանքավայրը: Այդ մեկ ու կես տարվա ընթացքում հանքավայրի ղեկավարները երկու անգամ հաստատվել են նախկին ԽՍՀՄ-ի Պաշտպանության հանձնաժողովի կողմից բարձր գնահատականներով: Պաշտպանության հաստատվելու հետևանքով ինժեները հեղինակ է եղել, որոնց համար էլ արժանացել է մեծական Պարզեի:

1964թ.-ին նշանակվել է ինժեներային հաստատությունում գործող Սիսիանի երկրաբանահետախուզական արժավախումբի ղեկավարի պաշտոնում, որտեղ էլ աշխատել է մինչև 1970թ. մայիսի 10-ը: Այդ ընթացքում 1968թ.-ի հոկտեմբերին, ղեկավարել է գիտությունների թեկնածուի գիտ. աշխատանքի հայցման թեզը, 1969թ.-ի փետրվար ամսին ստացել է երկրաբանահանրաբանական գիտությունների թեկնածուի գիտական աշխատանք:

1970թ.-ի մայիսի 10-ից գործուղվել է Ալժիրի ժողովրդադեմոկրատական Հանրապետություն սովետական երկրաբան մասնագետների ղեկավարի պաշտոնով: Ալժիրից վերադարձել է 1971թ.-ի հոկտեմբերի 20-ին: Հասանելի արձակուրդը վայելելուց հետո, 1972թ.-ի հունվարից, նշանակվել է Հայաստանի, ինչպես նաև ամբողջ ԽՍՀՄ-ի համար բոլորովին նորույթ համարվող բնական ցեոլիտների որոնողական արժավախումբի ղեկավար: Հունվար-փետրվար ամիսներին զբաղվել է գրականության հետազոտման և աղա նախագիծ ու նախահաշիվ կազմելու աշխատանքներով և մասնակցությունը է դառնալիս աշխատանքների կատարմանը: Դառնալիս աշխատանքների առաջին իսկ այցելության օրը, Հայաստանի հյուսիսարևելյան ծայրամասում՝ Նոյեմբերյանի բազմամենադային, Հարավային Կովկասի 3 հանրապետությունների սահման գոտում, հայտնաբերվել է բնական ցեոլիտների, բենթոնիտների, ցեոլիտ-բենթոնիտային խառը սարսեռակի և Իժևանի սիլիկատային ջրերի աշխարհում խոշորագույնը համարվող հանքավայրը: Այս թեման էլ հանդիսացել է Հ.Ավագյանի դոկտորական գիտական աշխատանքի հայցման թեզում, որն էլ հաջողությամբ ղեկավարվել է 1989թ.-ին:

1977-1980թթ. աշխատել է Հայաստանի երկրաբանական վարչության Կադանի արժավախումբում գլխավոր

ինժեների պաշտոնով, իսկ 1980թ.-ին սեղանակալվել է Հայաստանի գունավոր մետալուրգիայի Ազգային ոսկու հետախուզական արժավախումբի ղեկավարի պաշտոնում: 1983թ.-ը, որտեղից էլ գործուղվել է Կոնգոյի Ժողովրդական Հանրապետություն՝ Մ Ֆուաշի լեռնահանքային ձեռնարկություն՝ գլխավոր երկրաբանի պաշտոնով: Երեք տարի Կոնգոյի Հանրապետությունում աշխատելուց հետո վերադարձել է հայրենի և Երևանում աշխատել է Հայաստանի գունավոր մետալուրգիայի վարչության կազմում մինչև ձեռնարկության լուծարումը՝ 1991թ.-ը:

1991թ.-ից մինչև 1994թ.-ի հունվարի 20-ը աշխատել է «Բեկում» և «Ադամանդ» ձեռնարկություններում որդեսնորհների խորհրդակցական: 1994թ.-ի հունվարի 20-ից մինչև օրս աշխատում է ՀՀ ԳԱԱ սնտեսագիտության ինստիտուտում որդեսնորհ թեմաշիկ խմբի ղեկավար, բաժնի վարիչ: Մինչև ՀՀ ԳԱԱ սնտեսագիտության ինստիտուտ սեղանակալվելու գրել և հրատարակել է մեկ մենագրություն և 38 գիտական հոդված: ՀՀ ԳԱԱ սնտեսագիտության ինստիտուտում աշխատելու ժամանակահատվածում հրատարակել է 11 մենագրություն, 60 գիտական և 80-ից ավելի գիտահանրամասնչելի հոդվածներ: Վերջիններիս զերակից մասը տպագրվել է ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» թերթում:

Հակական ԽՍՀ Կառավարության առընթեր երկրաբանական վարչությունում աշխատելու ընթացքում ղեկավարվել է Հայկական ԽՍՀ Գերագույն խորհրդի ղեկավարով, Վ.Ի.Լենինի ծննդյան 100 ամյակին նվիրված մեդալով և Սարիգյուղի հանքավայրի բենթոնիտային կավերի հետախուզման և հունի ղեկավարները նախկին ԽՍՀՄ-ի Պաշտպանության հանձնաժողովում (Մոսկվա) երկու անգամ բարձր գնահատականներով հաստատվելու համար արժանացել է մեծական դրամական Պարզեի: Հայաստանի Հանրապետության Ս.Զոհրաբյանի անվան սնտեսագիտության ինստիտուտում աշխատելու ընթացքում ղեկավարվել է Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիայի ղեկավարով:

Տաղանդավոր գիտնականի, հայ ժողովրդի արժանավոր զավակի՝ Յուզիկ Ավագյանի ղեկավարությամբ կազմակերպված ճանաչողների, հարազատների, բարեկամների հիշողության մեջ:

ՀՀ ԳԱԱ Մ.Զոհրաբյանի անվան սնտեսագիտության ինստիտուտի կոլեկտիվ

ՅԱԿՈՒ ՎԱՐԴԻՎԱՆՆԵՆ

Հայաստանի երրորդ հանրապետության հռչակումով ծնունդ առաւ ազգային կեանքին համար էական կազմակերպությունը՝ Հայ կանանց միջազգային ընկերակցությունը: 1990ին երեք ազգանուր հայուհիներ Պոստոնի մեջ կը յղանային այս միության գաղափարը, առաւելաբար նկատելի ունենալով հայ կեանքին մեջ կիներու իրաւունքներու ղեկավարութիւնը. այդ ըլլայ մայր հայրենիքի թէ արտասահմանի տարածքին: Ընտրուիլ և սիրելի երեք անուններ՝ Իվա Մեծօրեան, որ խորհրդային Հայաստանի օրերէն հաւասարակ էր հայրենիք-սփիւռք կապերու ամրադնման և զօրացման կարելութեան, դոկտ. Պարոյրա Մերկերեան, երկարամեայ խմբագիրը ՌԱԿ Ամերիկայի Երջանակի «Ամերիկայի Միջուկ-Սփիւռք» առաջին անգլիագիր շաբաթաթերթին, և Օլկա Բուրեան: ՌԱԿ-ի գաղափարական սկզբունքներու հաւասարակ հայուհիներ, որոնք հիմը կը դնեն այս կարելու կազմակերպութեան:

Առանց խտրութիւն դնելու տարիքի, սնտեսական դասակարգի, կրթութեան մակարդակի ու դասանակի խտրութեան իրար միացած հաւաքական աշխատանքի մը, ազգային ծառայութեան ու նուիրումի համար աշխատող այս սիկիները կրցան անցնող 25 տարիներու ընթացքին աղաւցուցանել, թէ իրենց ծրագիրները ունեցան թելմատար արդիւնք: Անոնց մնայուն կառուց արտասահմանի մեծ համայնքներու թէ Հայաստանի կանանց Երջանակի հետ՝ ընդհանրապէս, ինքնավստահութեան դուրս բացին այն հայ կիներուն, որոնք կը մնային իրենց կնքով մեջ առանձնացած, առանց բացուած ըլլալու հանրային կեանքին:

Մարտ 13-ին Նիւ Երքրի կանանց ընկերակցութիւնը տնտեսաբան իր միութեան հիմնադրութեան 25ամեակը Նորթ Պրիւրնի գեղատեսիլ «Ուրբարայ» ճաշարանին մեջ, Հրջարը գեղի սփիւռք: 160ի մօտ անդամուհիներ ու բարեկամներ լե-

ԼՈՒՐԵՐ ՆԻՒ ԵՈՐԵՆ

Հայ կանանց միջազգային ընկերակցութեան 25-ամեակը

Armenian International Women's Association (AIWA)

ցուցած էին սրահը: Բացման խօսքը կատարեց մասնաճիւղին ատենադատուհի՝ Մարկրէ Գանիֆեանը, իսկ հանդիսավարութիւնը՝ Նուր Պէլլերեանը: Ներկայ էր և իր տղայ խօսքը արտասանեց ՀՀ ՄԱԿ-ի մօտ հաւասարակ դեսպան Զօհրաթ Մնացականեանը և ըստ, թէ այս ընկերակցութեան գործունէութեան մօտիկէն հետեւած է, երբ դեռ իմ գործը դեսպան կը ղեկավարէր ժընդուր մեջ: Կանանց միջազգային շաբաթ ըլլալուն՝ ան կը մասնակցէր ՄԱԿ-ի մեջ ներս օտար թէ հայ միութիւններու զա-

մագան միջոցառումներուն: Խօսք առաւ դոկտ. Պարոյրա Մերկերեանը, որ այս առթիւ յակարդեց եկած էր Պոստոնէն ընկերակցելով անդամ այլ սիկիներու: Ան ներկայացուց իսկական առաւելութիւնը այս կազմակերպութեան, որուն երեք հիմնադիրներէն էր եղած: Ան հեղինակ է ամի մը հաստատուելու և անդամ Ուրբարային Հայկական թանգարանի տնտեսութեան: Օրուն մեծարեալն էր Լիզա Ստեփանեան, որ եղած է Նիւ Երքրիի հիմնադիրներէն մեկը: Ան ներկայացուց իր

գործակից ընկերակցութիւնը և առաջին օրերու դժուարութիւնները: Երեւան ծնած 1978ին՝ Լիզան Ամերիկա գաղթած ու իր ազգային կեանքի առաջին փայլերը առած է Իւնիլըն Սիթիի (Նիւ Երքրի) Ս. Խաչ եկեղեցու մեջ հայրենի լեզու դասաւանդելով: 1983 որդեսնորհ փմիագէտ մասնագիտացած է և այժմ կաշիւաշի առեւտրական մեծ ընկերութեան մօտ: 2015-էն ի վեր վարիչ տնտեսուհի Ամերիկայի «Հայաստան համահայկական հիմնադրամին»: Ան շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր նուիրատուներուն, գործակիցներուն և ներկայներուն, որոնք հաւասարակ ընկերակցութեան առաւելութեան՝ ծառայութիւն կը ցուցաբերեն: Ընտրակալութիւն յայտնեց Թէլեֆեան մակալութիւն միութեան, որ սիրայօժար լայն բացած է իր Նիւ Երքրի կեդրոնին դռները իրենց ժողովներուն և հաւաքութիւններուն համար:

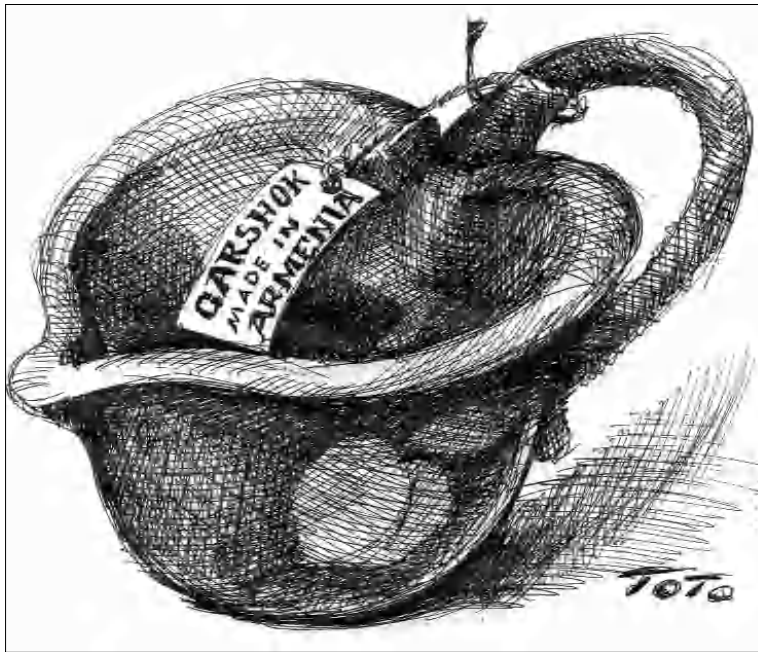
Ծանօթ բաւշութեան հարուստ Անի Գալայճեան մասնակցեցաւ գեղարուեստական յայտագրին՝ նուագելով չորս դասական կոնտրա:

Աւարտին, խօսք առաւ Սօսի Տառնյեան-Արիա, որ ներկայացուց իր նախաձեռնութեան սկսուած ու տարածուած մանուկներու ծաղկոցին Նիւ Երքրիի մեջ, փաշալեւելով սիկիներուն չվախնալ ու նտնուիլ կեանքի ասպարէզ:

Հունկ հաստեցաւ 25ամեակի կարկանդակը, գեղեցկօրէն ղեկավարեց սիկին Սրբուհի Վարդիվառեանի կողմէ: Նիւ Երքրիի մասնաճիւղի վարչութեան անդամուհիներէն են՝ սիկիներ Մարկրէ Գանիֆեան՝ ատենադատ, Անի Զաքարեան՝ փոխ ատենադատ, Ռոզ Եւարեան՝ գանձադատ, Ելիզաբէթ Ալեան՝ ատենադատուհի խորհրդակցական: Լիզա Ստեփանեան ու Ռոբ Պէտեւեան:

ՀՈՎԻԿ ԱՏՅԱԼ

Ծիրանենին, որն իրականում ծիրանենի չէ

Փաստըն ծիրանը հայ չէ, եթե հայ լինե՞ր՝ կղիմանար grshն, այդ թվում՝ grshն: Չէ՞ որ դարերով հայերը դիմացել են ոչ միայն grshն: Թե՛սնա՛միներին, նրանց, ինչպես մեր դասնության դասագրերում էր գրված՝ աստիճանաբար ծիրան, ծանր թե՛սնա՛ման հարկերին եւ ոչ միայն թե՛սնա՛ման, բայց ծանր հարկերին, դիմացել են՝ իրար եւ կարծես թե սագվել է: Ծիրանն, ուրեմն հայ չէ, միևնույն ջերմաստիճանին չի դիմանում, կարելու չէ՝ ինչից, չի դիմանում: Եւ, եթե անգամ Լեւոն Արմենյանը հաղթի Մոսկվայում այս օրերին ընթացող հավակնորդների մրցաշարում, իսկ նույնիսկ ել Նյու Յորքում հաղթի աշխարհի գործող չեմպիոն Անդրեյ Կոլոմոյցի Մագնուս Կարլսենին եւ հռչակվի աշխարհի չեմպիոն չեմպիոն, միևնույն է, սարին հաջող չի լինի մեզ համար, քանի որ ծիրան չենք ունենալու: Արմավիրի մարզից արդեն իսկ հայտարարել է, որ այս սարի հազիվ թե ուսելու ծիրան լինի:

Սա իհարկե վաս է: Վաս է ոչ միայն ծիրան սիրողների համար, ոչ միայն Հայաստանից դուրս ապրողների համար, ովքեր անեն սարի ստասում են, թե երբ դեռ է իրենց բարեկամներն իրենց զամբյուղներով ծիրան ուղարկեն, այլ նաեւ ծիրան անցնողների համար, ընդ որում վերջիններիս դարձաբայում կառուցված ծիրան սիրող են, թե՛ ոչ: Ծիրանն իրենց փողոց է, իսկ փող բոլորն են սիրում, օճաճակուրդներն չունեն՝ այդ փողոց գալիս է ծիրանից, թե՛... զբոսաշրջությունից: Ի դեպ, զբոսաշրջական կլինի դարձել, Հայաստան ժամանող զբոսաշրջիկները,

մանավանդ նրանք, ովքեր առաջին անգամ չէ, որ մեր երկիր են գալիս, ինչո՞ւ են գալիս, այսինքն ամենաբարձր մասնաճիւղն է գրավում, ավելի կոնկրետ՝ ծիրանը, թե՛ մեր հինավուրց եկեղեցիները: Գուցե՞ ծիրանենիները: Պարզ է, որ այս երեքից մեկն է, քանի որ ոչ հին ֆաղափ ունեն, ոչ բարեհամբույր ժողովուրդ են, ոչ կանաչ սարածություններ ունեն. բնությունն է եկեղեցի է մնացել, բնությունը մնացել է, որովհետեւ այդքան փող չկա, որ բոլոր սեղերում բան կառուցեն, իսկ եկեղեցին մնացել է, որ Աստուծոյ փող խնդրեն, որդեսպի բոլոր սեղերում բան կառուցեն, հա՛ կառուցեն, մի՞թե կառուցեն, մանավանդ հիմա, երբ շուտով վասակավոր շինարարի կոչում են սալու:

Բայց մենք ինչ-որ բան չենք փոքրում: Նկատելով կառուցել բառի ընկալման մեջ: Երկրում, անուշ, շենքեր կառուցում են, բայց երկիրը շենքեր կառուցելով են կառուցում: Միայն: Բա ծիրանենին, ծիրանենի սկզբը, անցնելով երկիր կառուցել չէ: Հասկանալի է, որ ծիրանի անցնողները ֆաղափաճության հետ կապ չունեն, բայց նկարիչներն ու այսօր իրենց օրը նույն դրոշմները եւս այդ նախարարության եւ գործի հետ կապ չունեն: Ուրեմն ի՞նչ, նկարիչն ու բանաստեղծը երկիր չեն կառուցում, եթե լավ են, եւ երկիր չեն կործանում, եթե վասն են ու եթե շատ են: Ինչ կարծիքով երկիր կառուցում են բոլորը, ովքեր աշխատում են այդ երկրում: Օրինակ, Մոնղոլիայում մոնղոլական երկիր կա-

ռուցում է եւ այդ երկրի նախագահ Յախիագին Էլմեգորովը, եւ դաժարում ոչխար արածեցնող մոնղոլ իգիթ Չինգիզը, ուն այդպես են անվանել ի տասիվ իրենց ժողովրդի մեծագույն խանի, հույսով, որ ռուս ամբողջ կյանքում ոչխար չի դառնի: Բայց եթե անգամ դառնի, եթե անգամ ամբողջ կյանքում նա էլ իր որդին էլ, իր թոռն էլ ոչխար դառնե, դրանով իսկ երկիր կկառուցեն, Էլմեգորովին հավասար:

Այնպես որ, ծիրանենի սկզբը երկիր են կառուցում, ուրեմն դրանից դեռ է շատ սկզբ: Առաջարկում են նաեւ Երեւանում սկզբ, հենց փողոցներում, մայրերին: Ծիրանի երկիր են, չէ՞, մեր խորհրդանիշներից մեկն է, չէ՞... Պատկերացնում եմ, գարնան այս օրերին, ամբողջ ֆաղափ մայրերը՝ աջից ու ձախից ծաղկած ծիրանենիներ են: Երեւան ժամանած զբոսաշրջիկներն էլ դրանց ֆոնին նկարվում են, ինչո՞ւ հենց դրանց ֆոնին, ոչ թե շենքերի, որովհետեւ այդ շենքերից իրենց ֆաղափներում էլ կան, ավելի լավերը, բայց իրենց ֆաղափներում ծիրանենի չկա: Ու կտեսնվի այնպես, որ զբոսաշրջիկները Երեւան են գալիս հանուն ծիրանենիների. գարնանը, որ շենքեր, թե ինչ հրաշք է ծաղկած ծիրանենին, ամռանը, որ «Ոսկե Ծիրան» փառասոցի ֆիլմերը նայելու ընթացքում փորձեն, թե ի՞նչ համեղ է դրա դոշուրը: Եթե, իհարկե, դոշուրը մնա, թողնեն, որ մնա: Հասկանալի է, որ ֆաղափ մայրերին ծիրանենիներ սկզբը ամբողջովին կհարվածի ցոգով վաճառողները:

րի գործին, եւ գուցե նրանք բողոքի ակցիա սկսեն՝ ֆաղափաբար հանել ծիրանենիները: Բայց անգամ այդ ցույցը գեղեցիկ կլինի, քանի որ ծիրանենիների ֆաղափում այդ ծառերի ֆոնին ցանկացած ցույց էլ գեղեցիկ կլինի:

Մենք գեղեցիկ ֆաղափում կարդենք, իսկ երբ մարդիկ մեզ ֆաղափներում են աղոթում, իրենք էլ մի ֆիչ գեղեցկանում են: Ոչինչ, որ եղանակը կցրի եւ ոչ միայն Արմավիր-Արարատ մարզերի, այլ Երեւանի մայրերի ծաղկած ծիրանենիները մոտով չեն սա, բայց երեւանյան ծիրանենիները մոտով սալու համար էլ չեն, նրանք գեղեցկության համար են, որ մեր ֆաղափ գեղեցիկ կոչվի, գեղեցիկ իրավի, եւ քանի որ արդեն վարույց վարողներն չեն՝ ծիրանագույն դառնա:

...Գուցե բնությունն էլ շենքի, որ մենք հոգ ենք սանում նրան, եւ այլեւս երբեք այսպես չդաժար, չէ՞ որ հիմա դաժարում է, որովհետեւ մենք երկիր կառուցելը ճիշտ չենք ընկալում, իսկ երկիրը շենքեր չեն, որտեղ դաստիարակվում են, որ չմարտն են, որ ցուրտ աղտաբեր չլինի. երկիրը ծիրանենին է, որը սկսում են՝ անգամ, երբ ցուրտ է, մանավանդ, երբ ցուրտ է, քանի որ հակառակը հանձնվել է: Ու քանի որ մենք չենք հանձնվելու, չվիսակենք էլ. ծիրանն այդուհանդերձ հայ է, կղիմանա:

Ծիրանենին էլ իրականում ծիրանենի չէ, այլ մեր յուրաքանչյուրիս գործն է:

Բացողն ու բացվողը

Վերջին օրերին Հայաստանում տեղի ունեցած ուժադրավ երկու իրադարձություն, երկուսն էլ՝ վաս, մեկը մյուսից վաս: Նախ մայրաքաղաքի խանութներից մեկը հրաժարվել է իր դռները բացել իրանցի զբոսաշրջիկների առջև, որովհետեւ վերջիններս «դարձել են», արդեւ Հայաստան այցելած զբոսաշրջիկների տրիստարը զբոսաշրջիկներից մեկը գանգաճվել է, որ ինքը 7 օր է անցկացրել Հայաստանում եւ իրեն անեն օր եկեղեցի են արել:

Առաջին դեպքի հետ կապված է կոնոմիկայի նախարարությունը (ինչո՞ւ հենց այս նախարարությունը) որոշել է անցկացնել հետախույզություն, դարձելու, թե ո՞ր խանութն է, որ խախտել է «հայերը հյուրասեր ազգ են» սկզբունքը եւ ներս չի թողել մեր բարեկամ իրանցիներին: Մինչեւ այս հոդվածը գրելու դեռ դարձել էին, իսկ երկրորդ դեպքի հետք տրիստարում արդեն հարազատ Վեյցարիայում է, որտեղ հավանաբար մի 7 ամիս եկեղեցի չի գնա:

Հաջողություն մարտն է կոնոմիկայի նախարարությանը եւ հավասար՝ մեր վեյցարացի հյուրին, ինչպես նաեւ մարտն արտասահմանում գտնվող մեր հայրենակիցներին, որ նրանց առջև այդ երկրների խանութների դռները միշտ բաց լինեն, իրենք էլ այնտեղից փոքր բաներ չցրեն, որ

հետ այդ երկրներում եկեղեցի չգնան, որդեսպի մեղերի թողություն խնդրեն, եւ խոսեն... Ինչի՞ց խոսեն:

Հայաստանում ոչ մի հետախույզական, հասկալիս եվրոպացի երիտասարդներին հետախույզ վայր չկա, ինչի՞ց խոսեն, Հայաստանում, ոչ թե Մեդիոնում, Սեւանում, Հրազդանում, Արմավիրում, այլ՝ մայրաքաղաք Երեւանում դարձվելու խանութներն չեն թողնում, ինչի՞ց խոսեն: Այդ իրանցիներն ու այդ վեյցարացիներն էլ երբեք Հայաստան չեն գալու, ինչի՞ց խոսեն, եթե իհարկե, իրանցի Հայաստան չգա որդես նվաճող, իսկ վեյցարացին՝ զառամյալ ծերունի, երբ միակ բանն, ինչ հետախույզում է՝ եկեղեցին է: Այսինքն այսօր անհանդուրժող եւ անհետախույզ են դարձել, ավելի ճիշտ՝ հանդուրժող եւ հետախույզական չեն դարձել:

Հասկանալի է, որ վեյցարացուն հայկական լեռներով չես զարմացնի, բայց այդ լեռների եւ այդ լեռներում կառուցված բնակավայրերի սարիքով էլ: Այդ լեռներում հյուսված առատեղներով եւ լեզուներով էլ: Հասկանալի է, որ Հայաստանը հոգեւոր երկիր է, բայց գոնե մի ֆիչ աշխարհիկ չէ: Չէ՞ որ հոգեւոր աշխարհիկները դասական երաժշտության մեծ բան են, դարձ է, որ

հրաշալի են, բայց դարձ է, որ բոլորի համար չեն, շատերի համար չեն: Դասական երաժշտությունը երաժշտություն լսողների փոքրամասնությունն է լսում, այն՝ որակյալ մասը, բայց փոքր մասը: Հոգեւոր աշխարհիկն էլ արժեք փոքրների փոքր մասն է զննահատում, դրանց հետեւից ֆէրն են գալիս, ավելի ֆէրն էլ՝ կրկին են գալիս (մանավանդ, որ այդ հոգեւոր աշխարհիկն շատերի մոտ զուգարան չկա): Ու խնդիրն ամենափոքր էլ զբոսաշրջության զարգացումը չէ, որովհետեւ այդ դարձաբայում կխոսենք Հայաստանի բերող տուրիստների անհոնավ գներից էլ, հյուրանոցային եւ այլ նմանափոխ ծառայությունների գներից էլ, որակից էլ, խնդիրը մենք ենք, ավելի ճիշտ՝ մենք խնդիր ենք, որովհետեւ հետախույզական չենք, որովհետեւ փաստըն մի ամրոց էլ չունենք, որտեղ այսինչ իջնանք այսինչ իջնանուհուն է սիրել (ոչ թե աղոթել նրան հասնելու համար), մի սար չունենք, որտեղ մարդը տուն է կառուցել, որ որդի ունենա (ոչ թե՛ եկեղեցի, որ աղոթի), դաժար չունենք, որտեղ այսինչ թվին թե՛սնա՛մում ենք ջարդել եւ հետ ցորթել (ոչ թե բարոյական հաղթանակ սարել՝ Աստուծոյ օգնությամբ, անուշ), բերդի դարձաբայ կախված դարձնում էլ մենք ենք, բացողն ու բացվողը: Օրինակ, Մոնղոլիայում ու խելախելները՝ մոյն դեմով,

ուսելիք են բերել-հասցրել դարձան մեզ զանկողներին, որովհետեւ բերդի կանգուն դարձաբայում, բերդերի սեղում աղոթատեղի ունեն, կամ խաչքար ունեն, որտեղ աղոթել են, որ դարձաբայներին ուսելիք հասնի, շենքերն որտեղից: Չունենք այս ամենը, եթե ցույց չենք տալու, ուրեմն չունենք, փաստըն չունենք: Փոխարենը՝ Ծիծեռնակաբերդ ունենք, Եռաբլուր չունենք: Բա՛նում դաժարած է դարձվել՝ Շեհիդների դուրսակ ունի, մենք դաժարած ենք հաղթել՝ Եռաբլուր չունենք:

Երբ մարդն ինչ-որ բան չի ունենում, ձգտում է ունենալ, եթե չի սագվում, սկսում է չարանալ: Երբ ժողովուրդն ինչ-որ բան չի ունենում, սկսում է չարանալ, միանգամից, առանց ձգելու: Չարանալուց էլ՝ անհանդուրժող դառնալ: Մենք անհանդուրժող ենք, եւ սրա հետ ոչ մի կապ չունի կոնոմիկայի նախարարության հետախույզության արդյունքը, եթե անգամ դարձվի, որ Երեւանում այդպիսի խանութ չկա, որն իր դռները իրանցիների առջև փակել է: Մենք հոգ չենք, որ փակել է, քանի որ փակողը մենք ենք:

Բայց մի լավ բան էլ կա. քանի որ փակողը մենք ենք, ուրեմն բացողն էլ մենք ենք, բացողն ու բացվողը:

Ո՞վ է ճանաչում հոնի դառնի

Gallup International կազմակերպությունը հարցում է անցկացրել հոնի դառնի հրահանգի վերաբերյալ՝ դարձելու նրա ժողովրդականության եւ հանրահայտության մակարդակը: Հարցման արդյունքները ցույց են տվել, որ հրահանգի դառնի աշխարհում ավելի հանրահայտ է եւ ավելի մեծ ժողովրդականություն է վայելում, քան աշխարհի որեւէ ֆաղափական առաջնորդ:

64 երկրներում անցկացված հարցման արդյունքներից դարձ է դարձել նաեւ, որ Պաղը առավել մեծ ժողովրդականություն է վայելում, իհարկե, կաթոլիկների եւ հրեաների քաղաքում: Ուժադրավ է, որ հրահանգի դառնի մասին դրական են խոսել նաեւ բողոքականները, աթեիստները եւ ագնոսիկները:

Մյուս կողմից, Պաղն ամենացածր վարկանիշն ունի Թուրքիայում, Թուրքիայում եւ Ալժիրում, իսկ, օրինակ, Ադրբեջանում, հարցմանը մասնակից մարդկանց մեծամասնությունը գրեթե ոչինչ չի լսել հրահանգի դառնի մասին:

Այսինքն, երբ բավում, Թուրքիայի հետ միասին, Վաշինգտոնում հենց հրահանգի դառնի մասնացած Հայոց ցեղասպանության անմեղ զոհերին նվիրված դասարարի հետ կապված բողոքում էր Վաշինգտոնի, չգիտեմ, թե կոնկրետ ո՞ր է ուղղված իրենց բողոքը:

ԵՐԿԱՆԴ ԱԶԱՏՅԱԼ

Յրանդ Դինը, այդ խիզախ լրագրող, ով հավաստում էր, որ կարող է ժողովրդավարության գործընթացը առաջ սանել Թուրքիայում՝ դարձնելով ժողովրդին առեւտրային երկրի մեջ անցյալի հետ, ստանալով 2007 թվի հունվարի 19-ին, զգայուն թեմայի շուրջ թուրքերի հետ երկխոսություն ծավալելու մտադրությամբ իր իսկ հիմնած «Ակոս» թերթի խմբագրատան դռան առաջ:

Նա հավաստում էր, որ հայերը Թուրքիայում շատ մեկուսացված կյանք են վարում, եւ եթե թուրքերը ավելի լավ ճանաչեն նրանց՝ հայերին, բոլոր նախադասարանները կանհայտանան: Միեւնույն ժամանակում, նա հավաստում էր, որ Հայոց ցեղասպանության վերաբերյալ փաստեր բացահայտելով, նա ոչ միայն դաստիարակում էր հայերին, այլև մարդու իրավունքների առաջխաղացմանը, որը Թուրքիային

ընթացում մահվան սղառնալիների եւ նույնիսկ Գոմափուխի իր կենսոճանգի վրա ռուսի ղախթյունի առաջացրած վախի: Ներկայիս դաստիարակ խիստ հյուսված սեւ ունի: Վերջերս Սամբուլի դասարաններից մեկը 78-ամյա մորը՝ Մարի Սուբաֆյանին նստակեց նրա խնամակալը: Այսուհետ մայրը իրավունք է ունենալու, դասական ուրուումով, իր որդուն ներկայացնելու դասարանում:

Պատերազմի առողջությունը, մյուս կողմից, անորոշության է մասնել հայկական համայնքը: Թուրքական իշխանությունները ցինիկաբար թույլ չեն տալիս անցկացնել նոր դաստիարակի ընթացքներ, քանի որ դեռ ողջ է գործող դաստիարակ, հաշվի չառնելով, որ նա բոլորովին անգործունյա վիճակում է: Որեւէ ֆաղափակիք երկրում մնա կրոնական հարցերի լուծումը թողնվում է համադասարանական համայնքի սնորհությունը, բայց ոչ Թուրքիայում:

Վախը, որ դաստիարակի այդ վիճակի է հասցրել, զգում են նաեւ Թուրքիայում ապրող բոլոր հայերը: Պատճառը: Թուրքիայի

ընթացող դաստիարակի սկզբում մի դաժնություն էր հայտնաբերվել առ այն, որ Թուրքիայի անվտանգության մարմինների (MIT) ղեկավար Ֆիդան Հականը դաստիարակում էր դաստիարակի Սիրիայում Բյուզանդիան նվաճող Ֆաթիհ Սուլթան Մահմեդի հոր դաստիարակը, որդեսոյի արդարացներ թուրքերի ներխուժումը Սիրիա:

Նույնիսկ վերջին ժամանակների Թուրքիայում կասարվող դաստիարակները համարվում են շինծու գործողություններ արդարացնելու համար երկրի արեւելյան շրջաններում կամ Արեւմտյան Հայաստանում ֆուրդերի դեմ կասարվող կոստրաճներն ու հարձակումները: Չնայած վարչապետ Դավութօղլուն ասաց, որ կառավարությունը «գրեթե վստահ» է, որ անցյալ շաբաթվա դաստիարակը Զուրաբյանի աշխատակազմում կուսակցության (PKK) ձեռքի գործն է, փաստերն, այնուամենայնիվ, այլ բան են աղապարհում: «Նույն» դաստիարակում մարտի 13-ին տղազված լուրը նշում է, որ «Երդողանի եւ իր ընտանիքի հիմնադրած «Թուրքեի հաստատությունը»

Թուրքիայում աղավախներն այլեւս աղախով չեն

կոգներ ազատվելու իր աղավախ անցյալից եւ ճանադարի կիսաթեր դեղի ժողովրդավարություն:

Հաշվի առնելով նրա համարձակ հայտարարությունները Թուրքիայում մարդու իրավունքների խախտումների եւ Հայոց ցեղասպանության ժխտման վերաբերյալ, մարդիկ անհանգստանում էին նրա անվտանգությամբ: Բայց նա միտ հանգստացնում էր նրանց հավաստիացնելով, որ թուրքական հասարակությունը փոխվում է եւ կասարելագործվում: Նա նաեւ հավաստում էր, որ ապրում է աղավախ մեծ, իսկ մարդիկ միտ դաստիարակում են աղավախներին: Ավա՛ղ, նա սխալվում էր:

Դիմի սղանության հետախնդրության ընթացքում «խիստ զաղտնի» մակագրությանը 1997 թվագի մի փաստաթուղթ է հայտնաբերվել, որտեղ Դիմի անունից բացի, նշված է եղել նաեւ այդ ժամանակվա հայկական դաստիարակների առաջնորդական շեղադարձ Մետրոք արք. Սուբաֆյանի անունը: «Ֆիդան Դին անունով մի անձնավորություն մեր թիրախում է հայտնվել իր հայտնած գործունեության հետեւանում: Այդ անձնավորությունը Սամբուլում հրատարակվող «Ակոս» դաստիարակի գլխավոր խմբագիրն է եւ սեր կադրեր ունի դաստիարակների առաջնորդական շեղադարձ Մետրոք արք. Սուբաֆյանի հետ, ով հայտնի է իր հայկական ազգայնամուլական հակումներով», գրված է եղել այնտեղ:

Պարզվում է, որ Թուրքիայի «խորհային ղեկավարները» վաղուց էր Դիմին թիրախ դարձրել: Եվ իրոք, 2014 թվի հոկտեմբերին Սամբուլի ֆրեական գործերի 5-րդ Գերագույն դասարանը որոշում կայացրեց գրոյից սկսել Յրանդ Դինի դաստիարակությունը: Դաստիարակ Գոկաթ Գյուլէլուն հայց ներկայացրեց ընդդեմ 26 նախկին եւ ներկա ղեկական դաստիարակների, որոնց կասկածում էին Դիմի սղանության հետ առնչություն ունենալու մեջ:

Նշենք, որ ի հակադրություն վերոնշյալ հայտարարության, Դիմն ու դաստիարակը, մեղմ ասած, երբեք էլ մոտիկ չեն եղել միմյանց, եւ դա գիտեին բոլորը: Միայն Դիմի սղանությունից հետո է, որ դաստիարակը գիտակցեց, թե ինչքան մեծ է եղել իրենց ճակատագրերը, եւ նա՝ արցունք աչքերին ընդունեց այդ փաստը Դիմի հուրակավորությանը արտասանած իր դամբանականում:

Եվ կարծես դա էլ նսանավորեց սկիզբը դաստիարակի վախճանի: Գուցե անհնարին լինի աղապարհել բժշկական սեսանկյունից այն, որ Մետրոք արք. Սուբաֆյանի հիշողության կորուսը համեմատաբար երիտասարդ տարիքում, հետեւանում է տարիների

կառավարության վարած ֆաղափակաւորությունն է:

Վերջերս Հայաստանում կայացած մամուլի ասուլիսի ժամանակ թուրքազե Տիրան Լոմազյոյանն ասաց. «Հայերի վախը երկակի բնույթ ունի: Մեկն այն է, որ ղեկավարության անվտանգությունը սղառնալիքի տակ է, իսկ մյուսը՝ այդ երկրում հայ լիներ անհասկանալի վախը: Փաստ է, որ մնա իրավիճակներում միտ էլ առաջին գոհերը դառնում են Թուրքիայում ապրող փոքրամասնությունները, այդ թվում նաեւ հայերը: Մեմ դրան ակնաւեստ ենք եղել, երբ թուրքերը միջոցներ ձեռնարկեցին ֆուրդերի դեմ: Հայերի անունը այդ ժամանակ ավելի հաճախ էր հնչում, կարծես ամբողջ դաստիարակը հայերի դեմ լինե: Ոստիկանությունը բարձրախոսներով ֆուրդերին «հայեր» էր անվանում որդեսոյ վիրավորանքի արտահայտությունն»:

Բայց միայն ոստիկանությունը չէ, որ «հայեր» բառը օգտագործում է որդեսոյ վիրավորանք: Պետական դաստիարակները, ներառյալ վարչապետ Դավութօղլուն, նույնպէս այդ բառն են օգտագործում որդեսոյ վիրավորանք:

Մոսկվայում գրասենյակ բացելու առթիվ ֆուրդերին կոստիկելու իր ճառում Դավութօղլուն նշել էր, որ ֆուրդերը ռուսների հետ են համագործակցում ձիտ այնտեղ, ինչպէս «հայկական հրոսակախմբերը նրանց հետ համագործակցել էին Առաջին համաշխարհային դաստիարակի ժամանակ»:

Հայերը միտ էլ վախի մթնոլորտում են ապրել Թուրքիայում: Եվ դա իր դաստիարակներն ունի անուր: Թուրքական կառավարությունը հարատեւում խախտել է ասելությունն ու անվտանգությունը հայերի անվտանգութեւն ժամանակ առ ժամանակ ակաթելել նրանց դաստիարակ, նույնիսկ Ցեղասղանությունից հետո: 1942-ին կառավարությունը գործի դրեց «Վարլք Վերգիսի» (ունեցվածի հարկ) կոչված բռնագանձման օրենքը՝ սնանկացնելու համար համայնքը եւ հայերին Ասլալէյի աշխատանքային զաղութն ուղարկելով նրանց մեծ մասին վերացնելու համար: Ավելի ուշ, 1955-ին, հույների դեմ սեղաններին 6-ին եւ 7-ին կազմակերպված կոստրաճից անմասն չմնացին նաեւ հայերը: Կոստրաճը հետեւանք էր Անկարայի կողմից հորինված դավադրական մի գործողության, որը ղեկ էր հրահրեւ ամբոյիսին: Թուրք գործակալներ ուղարկվել էին Սալոնիկ շրջակայքում այն տունը, որտեղ Աթաթուրք էր ծնվել: Դա բավական եղավ, որդեսոյի զազազած ամբոյիսը հարձակվի հույների եւ հայերի վրա:

Թուրքերը վարդես են մնան մեքենայություններ մոգորելու գործում: Սիրիայում

ի բոլոր անդամներին նախան Անկարայում տեղի ունեցած դաստիարակը, հաղորդագրություն էր ուղարկել այդ վայրից հեռու մնալ: Նսանակում է կառավարությունը տեղյակ էր, որ դաստիարակ է տեղի ունենալու, եւ զգուցացրել էր միայն «իր մարդկանց» փոխանակ ամբողջ բնակչությանը զգուցացնելու»:

Թուրքիան վստանգավոր վայր է դարձել: Նախագահ Երդողանը սանձագերծել է բռնությունն այն հույսով եւ հավաստով, որ կկարողանա զաթել այն միջնէլ վերջ:

Անկարայի նախորդ դաստիարակից հետո, նախագահ Օբանան դարձյալ կրկնեց իր հանգերը, որ Մ. Նահանգները Թուրքիայի կողմին է մնալու, բայց ոչ մի խոսք չասաց կամ մտախոսություն չարտահայտեց կառավարական այդ կասարի գործին զոհ գնացած մարդկանց մասին: Այդ դաստիարակ էլ Արեւմտեւսում ֆնանդասակաւ ուղերձներն ավելի հաճախակի եւ առավել բարձրաձայն են դարձել: Նրանք դաստիարակում են հրատարկել Թուրքիայից՝ որդեսոյ ՆԱՏՕ-ի դաստիարակի երկրի: Նման դաստիարակը հողվածներից մեկը տղազվել էր Տորոնտոյում լոյս տեսնող «Globe and Mail» թերթում: Լրագրող Դոու Սոնդերը իր հողվածի վերջում եղակացնում է, որ «Երդողանը ֆայրայել է այն միացյալ եւ թափանցիկ Թուրքիան, որն իմն ավելի վաղ օգնել էր սեղծել: Եվ նա այդ բանն արել է օգտագործելով ոչ միայն իմնական բռնադեսի, այլ նաեւ այժմ լրատվամիջոցները լրեցնելուց հետո, տոսալիտար դիկտատորի «գործիները»: Ժամանակն է վերջ տալ Թուրքիային որդեսոյ դաստիարակի վերաբերվելու, եւ համարել նրան չափն անցած մի սղորակաւ երկրի»:

Իրադրության հեզմական բնույթն ամբողջությամբ դաստիարակելու համար արծեւ նշել այն մասին, որ ըստ լուրերի Սամբուլի ֆաղափաթեւ Վասիլո Շահինը հանդիմողել է հայ, հրեա, հույն եւ մահմեդական կրոնական առաջնորդների հետ եւ հանդիման ավարտին հաղորդել ներկաներին, որ Սամբուլը դարձել է «եղբայրության եւ համերաշխության ֆաղափ», որտեղ տարեր կրոնական համայնքներ ապրում են հատեւ խաղաղ դաստիարակում:

Եվ սա այն դաստիարակ, երբ երկրի արեւելյան շրջանները դաստիարակական գոտի են հայտարարված, որտեղ ֆուրդերը նույնիսկ չեն կարողանում իրենց զոհերի դիակները վերցնել փողոցներից՝ սիրող ահ ու սարսափի դաստիարակ:

Եթե Յրանդ Դինը ժամանակին իմանար, կամ զգուցացված լինեւ, որ Թուրքիայում աղավախներն այլեւս աղախով չեն, նա գուցե ողջ լինեւ այսօր:

Վեհոյք, ԱՄՆ
Թարգմ. Ն. ՕՈՒՆԻԿՅԱՆ

Հայկական կոնյակը եւ Վիստոն Զերչիլը

Անցյալ տարվա հոկտեմբերի 29-ին Վիստոն Զերչիլի մահվան 50-ամյակի կադակցությամբ հասուկ միջոցառում է կազմակերպվել լոնդոնյան «Սոթբի» աճուրդային տան արահում, որի ընթացքում աճուրդի են հանվել խմիչքների, սղարների եւ հազուսի Զերչիլի նախասիրած

«բրեւոները»: Ուսադրության կենտրոնում են եղել ինչպէս նշել է լոնդոնահայ կրթական գործիչ, խմբագիր Ասատուր Կյուզեյանը «Արմինյն Միրո-Սիտեթեթ» շաբաթաթերթի փերվարի 13-ի համարում, հասկադես հայտնի ֆանդակազոր Օսկար Նեմոնի Զերչիլի արձանը եւ տասնամյակների հնության հայկական «Արարտ» բրեւոնի (կոնյակի) շիտ իր ուրույ դաստիարակը: Տարիներ առաջ Զիստի աճուրդի տանը այդ շիտը 15+ հազար անգլիական ֆունդով վաճառվել էր: Համաձայն շիտ ուղեկցած փաստաթղթերի, այն լցված է եղել Զերչիլին Սալիմի մասկարաւ կոնյակի միեւնույն տակադից: Այդ բացառիկ շիտը Սոթբիին էր սղիւրել ՀՀ նախկին վարչադես եւ այժմ Մ. Բիտանիայում ՀՀ դեստան դոկտ. Արմեն Սարգսյանը: Այն ինչ կասարվել է աճուրդի օրը, զերազանցել է բոլորի անկակիները: Յոթասունամյա հնությամբ շիտը վաճառվել է 120 հազար դոլարով: Աճուրդի մասնակիցները հիացական խոսքերով են արտահայտել «Արարտ» կոնյակի, Հայաստանի եւ ընդհանրադես հայերի մասին:

Իսկ ի՞նչ դաստիարակներում է առաջին անգամ Զերչիլը համեստել հայկական կոնյակը հարցին Կյուզեյանը դաստիարակում է.

«Կինս» Վիլիեմն ու եւ հաճույն ենք ունեցել երկար տարիներ՝ սկսած 1960-ականների վերջերից վայելելու Զերչիլի դեստը՝ Սառայի բարեկամությունը: Երբ առաջին անգամ մեր տուն եկավ, մեր հյուրասեւնակում նկատեց «Արարտ» մակնիշի հայկական կոնյակի շիտը եւ զարմանքով նայելուց հետո ասաց. «1945-ից սկսած միջնէլ իր մահը հայրս այդ կոնյակն էր խմում: 1945 թվի Հալթայի փերվարյան կոնֆերանսի օրերին մի օր ճաշից հետո Սալիմը հարցնում է Զերչիլին, թե ի՞նչ խմիչք է ցանկանում խմել:

«Կուզեմայի բրեւոնի խմել սղարիս հետ», դաստիարակում է Զերչիլը: Սալիմը նրան «Արարտ» կոնյակն է հյուրասիրում, լաւագույն հայկական բրեւոնի: Զերչիլը «սիրահարվում» է խմիչքին եւ հարցնում, թե որտեղից կարող է ձեռք բերել դրանից մի ֆանդ շիտ: Սալիմը Մ. Բիտանիայում սղեւական դեստանին հրահանգում է վարչադեսին ամեն ամիս մի արկը (12 շիտ) «Արարտ» ուղարկել: Նույնիսկ հորս մահվանից հետո մեմք տարունակում էինք սսանալ այդ արկերը: Միայն մոտ 10 տարի անց նրա մահվանից դեստանասանը ինչ-որ մեկը գլխի է ընկնում, որ այդ արկերը արդեն վախճանված մարդու հասցեով են ուղարկվում եւ այդ օրվանից, դթախտաբար, մեմք դադարեցնել սսանալ հայկական այդ կոնյակները: Ես էլ էի տաս սիրում ըմղել դրանք»:

«Այդ օրը ճաշից հետո սեղանին մնաց միայն «Արարտի» դասարկ շիտը», նախադասությունով ավարտում է իր հողվածը Ասատուր Կյուզեյանը:

Թարգմ. Ն. ՕՈՒՆԻԿՅԱՆ

Քութաբներից դուրս եկած քաֆիրները, որոնք իրենց ֆիդայի են կոչում

Չնարավոր է արդյոք ավարտել որևէ բուհի որևէ ֆակուլտետ, ենթադրեմք՝ արաբագիտության, եւ ոչ միայն արաբագետ չդառնալ, արաբերեն չսովորել, այլեւ մոռանալ այն ամենն, ինչ սովորել ես: Կարծում եմ, որ հնարավոր է: Նախ արաբերենը դժվար լեզու է, այն սովորելը ոչ բոլորին է սրվում, երկրորդ արաբագիտության ֆակուլտետ ընդունվածներից ոչ բոլորն են ուզում արաբագետ դառնալ, երրորդ՝ շատերը բուհ են ընդունվում ուսանող լինելու համար, ոչ թե մասնագետ դառնալու, եւ վերջապես չորրորդ՝ ներկայի ծանրաբեռնվածությունն ու աղաճախի սղառնալիքը, հենց սղառնալիքը հաճախ շատերին ստիպում է մոռանալ անցյալը, մասնավորապես որ այդ անցյալը եւ անցյալում ձեռք բերած գիտելիքները, դարձվում է, ոչ ներկայի ծանրաբեռնվածության թոթափման գործում եւ օգնական, ոչ էլ աղաճախի սղառնալիքներն են ցրում:

Եւ քանի որ սա հնարավոր է, ուրեմն հնարավոր է նաեւ, որ ինչ-որ մահմեդական դուրս գա Քութաբից (դրոց, որտեղ ուսուցանվում է Ղուրանը) եւ դառնա քաֆիր («անհավատ» կամ «անհավատարիմ», որը մեծ է Ղուրանի դասգամը) : Բայց սա խնդիր չէ, ավելի ինչ-որ առումով նույնիսկ լավ է, քանի որ երբ դու մեծանում ես այն, ինչը սովորել ես, երբեմն դա նույնատեսակ է առաջընթացին, համեմայն դեռու նույնատեսակ է, եթե իրենց սովորածը մեծողներ որդես դիտարկենք Գալիլեյո Գալիլեյին կամ Ջորջանո Բրունոյին: Այ, երբ Քութաբներից դուրս եկած քաֆիրները չեն գիտակցում, որ իրենք քաֆիր են դարձել, ավելի իրենց եւ իրենց արածը ընկալում են որդես ֆիդայություն (ֆիդային՝ իսլամի համար իր կյանքը զոհաբերելու դասարան գիտնոր), սա արդեն խնդիր է, ավելի ճիշտ՝ խնդիրը հենց սա է: Երբ քութաբավարս հավասարակները չեն գիտակցում, որ իրենք ֆիդայի չեն, իրենց արածը ֆիդայություն չէ, քանի որ իրենք քաֆիր են դարձել, իրենց քաֆիր են դարձել: Ղուրանում հո գրված չէ, որ գնա եւ Փարիզում, Բրյուսելում... մարդկանց սղանիր, Ղուրանում հո գրված չէ՝ սղանիր: Ղուրանում գրված է՝ հանուն իսլամի կյանքը սուր, բայց հո գրված չէ, որ նախքան կյանքը սալը՝ ուրիշներին խլիր: Ուրեմն նա ով սղանում է, քաֆիր է: Եւ Ղուրանը չէ, որ այս մարդկանց քաֆիր է դարձնում, դարձնողներն են դարձնում, նրանք, որոնց նույնատեսակ ամենեւին էլ անհավատների դեմ «սրբազան դասերով» չէ, նրանց խնդիրը ֆաղափական է, ֆաղափական-սնտեսական է, կրոնական չէ, կրոնը գործի է, որով Քութաբից դուրս եկածին համոզում են, որ ինքը ֆիդայի դառնա, առանց բացատրելու, որ քաֆիրությամբ ֆիդայի չեն դառնում:

Եւ ուրեմն, ինչպես հիմա են ասում՝ ֆաղափակիրք աշխարհի խնդիրը իսլամը չէ, Ղուրանը չէ, Քութաբները եւ այնտեղ սովորողները եւ այնտեղից դուրս եկածները չեն, ֆիդայիներն էլ չեն, խնդիրը ներքնադրողներն են, ներքնափոխողներն են, Ղուրանը հրաշալի իմացողներն են, եւ այդ դասաւարտող էլ Ղուրանը հրաշալիորեն օգտագործողներն են: Այսինքն մահմեդական են, բայց կարելու դա չէ, կարելու այն է, որ մաքուր մահմեդականներ էլ կան, որոնց համար ֆիդայությունը այստեղ-այնտեղ դասաւարտելն ու ահաբեկելը չէ, այլ Ղուրանի վրա սենելը, Ղուրան սարածելը՝ Ղուրանը ձեռքին, ոչ թե գեմբը: Այս մարդկանց անկախությունն ամենակարեւորն է, քանի որ նրանք ողջ է այս հարցը լուծեն, քանի որ ոչ մի կողմից, ոչ մի ՆԱՏՕ, ոչ մի Արեւմուտք, անգամ եթե Արեւմուտք անվանենք ճապոնիայից արեւմուտք ընկած բոլոր երկրները, այդ թվում՝ ճապոնիան, իր ոչ մի հարվածով, ոչ մի դասաւարտողով, ոչ մի օրենսդրական խստություն սահմանելով այս հարցը չի լուծելու, այս հարցը լուծելու են իսկական մահմեդականները՝ իրենց ներսում, իրենց շարժերը մաքրելով, իրենց ներսում, իրենց շարժումն Ղուրան սարածելով, բացատրելով, աղաճախելով, փաստարկներով, որ Ղուրանը մարդասպանության կոչ չէ: Եւ երբ յուրաքանչեւը, հավասարակները Քութաբից դուրս եկած անփորձ միամիտներին սա բացատրեն, Քութաբներից էլ քաֆիրներ դուրս չեն գա: Եւ, եթե այս գործի համար իսկական մահմեդականների կյանքը չի բավականացնի, հոգ չէ, հոգ չէ, քանի որ սա հենց ֆիդայության տեղ է, ավելի ճիշտ՝ ֆիդայության տեղը հենց սա է:

ՏՈՒՄԻ ԱՖՅԱՆ

ՍԱՌԱ ԳԱՍՊՈՐՅԱՆ

Վերջապես Սոփիակ տունը, ԱՄՆ դեսֆառնուարի մարտի 17-ին արած հայտարարությամբ, բնորոշեց Մերձավոր Արեւելքում ֆրիսոնյաների, եզդիների եւ շիա մահմեդականների հանդեպ ԻՊ/ԴԱԻՇ-ի կատարած հանցագործությունները որդես ցեղասպանություն: Ավանդելով նախորդիվ ԱՄՆ ներկայացուցիչների դաւաճի միաձայն ընդունած (393 կողմ, 0 դեմ) թիվ 75 բանաձեւը, դեսֆառնուար Ջիմ Զերին դասադարձեց Սիրիայում եւ Իրա-

Ցեղասպանության ճանաչում ըստ նոստալիկահարմարության

նում շարունակվող ԻՊ-ի վայրագությունները, ինչի արդյունքում ոչնչացվել են հայկական եւ կաթոլիկ եկեղեցիներ, մշակութային կոթողներ, դամբարաններ, սրբավայրեր: Վանդալիզմի հետեւանով Սիրիայում ավերակների է վերածվել դասմանակութային եզակի մուսուլման Պալմիրան եւ գլխավոր է նրա 83 ամյա սնտեմ-գիտնականը:

Զերին ընդգծել է իր խոսքում, որ ֆրիսոնյաներին ոչնչացրել են իրենց ֆրիսոնյա հավատքի համար, եզդիներին՝ եզդի լինելու, շիա մահմեդականներին՝ շիա լինելու համար:

Նշենք, որ Սոփիակ տունը վերջին անգամ ցեղասպանության դասադարձեցում հանդես է եկել 2004-ին Կարֆուրի դեմոստրի կառավարությամբ:

Հայտարարության արձագանքներն ամերիկյան մամուլում սակայն միանշանակ չէին, ավելի լայն որակվեց որդես ամոթալի, ցեղասպանության փաստի ընդունման հարցում ԱՄՆ արտաքին ֆաղափակության որդեգրած ընտրովի եւ խսրական վերաբերմունքի համար: «Նյու Յորք Փոստը» այս առիթով նշել էր 2008-ին հայոց ցեղասպանության ճանաչման մասին Օբամայի խոսքում, ինչն անկասար է մինչ այսօր դասակարգի Թուրքիային գոհացնելու դասաւարտող ու, քանի դեռ դա այդպես է, ըստ նոստալիկահարմարության ցեղասպանություն ճանաչելը ամոթալի է եւ արժեք չներկայացնող:

Այնուամենայնիվ, ինչ հետեւանք կունենան ԱՄՆ-ի, իսկ դրանից առաջ՝ Եվրոխորհրդի եւ Վաթիկանի, ԻՊ-ին ուղղված ցեղասպանության մեղադրանքները: ԶԷ

նոստալիկահարմարության կողմը դեմ է փոխառուցի իր կատարած բոլոր բարոյական եւ նյութական վնասների համար, սկսյալ դեմոստրից, Սին-ճարից (Իրաք) սեղահանման, կամանց գերեվարման, զանգվածային բռնաբարությունների եւ սղանությունների համար, հայերին՝ Դեր Ջորի, Հայոց ցեղասպանության գոհերի հիւստակին կառուցված, Սրբոց Նահասակաց եկեղեցու դաւաճեցման, Զեսաբի ռմբակոծումների, սիրիահայ համայնքի սեղահանման, նրանց անուշաբո գույքի, դրոցների, հոգեւոր եւ մշակութային օջախների ոչնչացման եւ շահ ու շահ այլ զագրելի ոճիրների համար:

Սակայն այս հաշիվները ինչպե՞ս է հնարավոր ներկայացնել միջազգային սուբյեկտ չհանդիսացող ահաբեկչական այս խմբավորմանը, որի համար ցեղասպանության կատարման մեջ մեղադրվելը ընդունվում է որդես «հաճոյախոսություն»: Հետեւաբար Վաթիկանից հինգ շաբաթ դեսֆառնուար Ջոն Զերին հայտարարությունը սոսկ խորհրդանշական բնույթ ունի, ինչպես նաեւ, կարծում եմ, նոստալիկ աղաճախաբերելու Սիւրբյալ Նահանգներին «Իսլամական դեստության» ցուցաբերած ուղղակի կամ անուղղակի աջակցության գործում հնարավոր մեղադրանքներից:

Իրոք, բոլորս վկաններ ենք մերօրյա այն դասնության, թե ինչ գործընթացներ նոստալիկահարմարության մեղադրանքներին ԻՊ-ի ստեղծման եւ հզորացման համար (չկրկենք քանիցս ասվածը): Վկաններ ենք, թե ինչպես էին աշխարհի հզորները հինգ շաբաթ արունակ հայեցողի կեցվածքով հանդուրժում Իրաք ու Սիրիան մարդու սղանդանոցի վերածած

ջիհադիսների գազանությունները, միայն թե Ասադը սաղալի: Ի՞նչ աշխարհի, «YouTube»-ով, Ջիհադի Ջոնը կսրում էր ամերիկացիների, ճաղոնացիների, անգլիացիների, գերմանացիների, իսպանացիների... գլուխները: Ինչո՞ւ այն ժամանակ, զոնե՛ երկու շաբաթ, ԻՊ-ին չմեղադրեցին ցեղասպանության մեջ: ԶԷ՞ որ այդ մորթվող մարդկանցից յուրաքանչյուրն ուներ երկիր, որի ղեկավարն ըստ սահմանադրության դասադարձ էր դասադարձել իր ֆաղափացու կյանքն ու արժանապատիվությունը:

Այսօր հարմար դաս է, Սիրիայում ԻՊ-ի ահաբեկչներին Ռուսաստանի հասցրած զգալի հարվածից հետո, խոսել ցեղասպանությունից: Մնում է որ Թուրքիան էլ, ի դեմս՝ Երդոհանի, դասադարձի ԻՊ-ին ցեղասպանության մեջ, որդեսգի դասկերն ամբողջանա:

Բերեն մեկ փաստ միայն: Ինչպե՞ս կարող էր վրիդել ամերիկյան հետախուզության ամենաշատ աչքից, երբ աշխարհի թիվ 1 ահաբեկիչ, «Իսլամական դեստության» խալիֆ Աբու Բաքր ալ-Բադդադին 2015-ի մարտին վիրավորվելով սեղահանվեց Թուրքիա բուժման (բացառված չէ, որ հանդիդել է նաեւ Երդոհանին) եւ հետո նույն շաբաթ ղեկեմբերին աղաճախ փոխադրվեց Լիբիա:

ԱՄՆ դեսֆառնուարը մարտի 17-ի իր արած հայտարարության մեջ նշում է, որ դեռ հնարավոր չէ ամբողջական գնահատական սալ ԴԱԻՇ-ի գործողություններին, քանի դեռ Մերձավոր Արեւելքում ծայրահեղ ահաբեկչական խմբավորումները լիովին չեն վնասազերծվել: Սիւրբյալ դրանից հետո, ասում է նա, հնարավոր կլինի հետախուզության դասադարձի ԻՊ-ի դասաւարտած մարդկային եւ նյութական կորուստների ծանրության չափը:

Կարծում եմ, վաղուց անհրաժեշտ այդ հետախուզությունը դեմ է սկսել 2001թ-ի սեպտեմբերի 11-ից, Իրաք ներխուժումից, արաբական գարուններից, Սիրիայում իբրանափոխության փորձից, ԻՊ-ին հովանավորող եւ ֆինանսավորող Թուրքիային աջակցելուց, մինչեւ՝ Եվրոմիության լիդերների եվրոկործան ֆաղափակությունը: Այդ դեմոստրացիան կլինի, որ ԴԱԻՇ-ն իր իրագործած ցեղասպանության մեջ միայնակ չի եղել:

Նյու Յորք

ՀՈՎԻԿ ԱՅՅԱՆ

Եւս մեկ հայկական հարց

Ինչդեռ արդեն սեղեկացրել ենք նախորդ համարում, Մոսկվայի եւ Կարսի թաղամասերը չէր լինում հայասրա- ռեյու հեռ կապված ռուս որոշ ժամանակների ա- ռաջարկին ի տարաբնույթ, ՌԴ ԱԳՆ-ն ժամանակա- ժամանակ հայասրաբել էր, որ Մոսկվան չի կարող խզել այդ հա- մաձայնագրերը, քանի որ «խաղաղության ժամանակա- ճակատի, որոնցով որոշվում են ժամանակների սահման- ները, խզելու միջոցառումը նախադեմ չկա... Եւ ժա- մանագրի խզումը, որով հասկանալի է թուրքի սահմանները՝ Կրասնոյար, Հայաստանի եւ Արթուրյանի հեռ... հակասում է միջազգային դրակային»:

Բայց մեր ուսումնասիրությունները ցույց տվեցին, որ ոչ միայն խաղաղության ժամանակների խզման մի- ջոցառումը նախադեմ էր կան, այլև Ռուսաստանի ինքն թաղամասի խզել է նման համաձայնագրերը:

Այսպես, երբ Օսմանյան կայսրության փլուզումից հետո իշխանության եկավ Զեմալ Աթաթուրքը, թուր- կիայի ազգային Մեծ ժողովը չէր լինում հայասրաբել 1920-ի օգոստոսի 10-ին սուլթանի կողմից կնքված Սեւրի ժա- մանագիրը, որով Հայաստանը ճանաչվում էր ազատ եւ անկախ ժողովուրդ: Բանն այն է, որ Սեւրի ժամանա- գիրը հենց այդպես էլ կնքվում էր՝ Սեւրի խաղաղության ժամանակագիր, այսինքն կոնկրետ ֆեմալական թուրքի- յուն խաղաղության ժամանակագիրը չէր լինում հայասրա- ռեյու նախադեմ կա, ինչն էլ նշանակում է, որ նման ժամանակագրերը խզելու միջոցառումը նախադեմ կա:

Տեղի սղության եւ ընթացողի համբերությունը չհա- րաբախելու նպատակով՝ գերեզմանի խաղաղության ժամանակագրերի խզման միջոցառումը այլ նախադե- մեր ենթակայացնելուց: Մանավանդ որ սվալ ժամա- յուն խնդիր ոչ թե միջազգային խաղաղության ժա- մանագրերը խզելու նախադեմերի բացակայությունն է, այլ այն, որ Ռուսաստանն ինքն դա չի կարող անել: Բանն այն է, որ մեկ այլ, այս անգամ՝ Սովետական Միության փլուզումից հետո, ԽՍՀՄ սեղը՝ ՄԱԿ-ի Անվ- սանդության խորհրդում ժամանակագրերը Ռուսաստ- անը, դրանով իսկ դարձավ երկրների՝ հեռախոսակա- ներ (Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո) սահմանագ- ծերի ժամանակագրերը երաբախվողներից մեկը: Այսինքն ՄԱԿ-ի ԱՄՆ-ում, ինչպես նաեւ մի քանի միջազգային այլ կազմակերպություններում սահմանված իրավական եւ ֆաղափական ժամանակագրերը՝ ժամանակագրերը եվրո- պական սարածառքանի երկրների սարածառքանի ան- թողականությունն ու սահմանագրերի անխախտու- թյունը: Շեշեմ, որ Մոսկվան նման ժամանակագրու- թյուններ սահմանելու մասին հասուկ փաստաթուղթ է ստորագրել: Հիմա, հասկանալի է, որ, ուրեմն, Ռուսաս- տանն իսկապես չի կարող խզել կամ վերանայել Մոսկ- վայի եւ Կարսի խաղաղության համաձայնագրերը, բայց ոչ թե որովհետեւ չկա նման ժամանակագրերը խզե- լու միջոցառումը նախադեմ, այլ քանի որ ինքն հանդի- սանում է եվրոպական սարածառքանում հեռախոս- ակազմական սահմանագրերի ժամանակագրերը իրավա- կան եւ ֆաղափական երաբախվողներից մեկը, իսկ Մոսկվայի եւ Կարսի ժամանակագրերով, ինչպես արդեն նշել ենք եւ հայտնի է, որոշվում են հենց եվրոպական սարածառքանում գտնվող երկրների սահմանագրերը, որոշվել էր յոթնեւեկ:

Բայց, ինչպես հայտնի է, ժամանակագրերը ժամանակա- նություններ են սահմանում, իսկ ճարտիկ ժամանակա- ները՝ խախտում են դրանք: Հեռախոսակազմական եվրո- պական սարածառքանում, Դրին, օրինակ, Ուկրաին- յայի մաս էր եւ այսօր, փաստորեն, այն Ռուսաստանը կցելով, Ռուսաստանը խախտել է իր՝ երաբախվողի ժամանակագրերը: Ավելին, Հարավային Օսիան եւ Աբխազիան ոչ միայն հեռախոսակազմական եվրո- պական սարածառքանում Կրասնոյարի մաս էին, այլեւ այդ երկրի մասեր էին՝ ըստ Մոսկվայի համաձայնագրի, որն էլ վերահաստատվեց Կարսի համաձայնագրով: Կն- անակի՝ Մոսկվան ճանաչելով Հարավային Օսիայի եւ Աբխազիայի անկախությունները, ոչ միայն խախ- տել է իր՝ երաբախվողի ժամանակագրերը, այլև Մոսկվայի եւ Կարսի համաձայնագրերը:

Ի դեմք, ո՞վ ասաց, որ կոնկրետ Կարսի համաձայնագ- րի վերանայումը բխում է Հայաստանի քաղաքացի: Այո, ե- թե Կարսի համաձայնագիրը չէր լինում է հայասրաբելում, ապա Հայաստանը կարող էր հավակնել Սեւրի համա- ձայնագրով իրեն վերադարձված սարածառքանին: Բայց, մյուս կողմից, եթե Կարսի ժամանակագիրը չէր լինում է հայ- սարաբելում, ապա թուրքերը կարող են ժամանակագրերը գործադրությունը դրան անմիջապես նախորդող Ալեք- սանդրապոլի ժամանակագրի, որի համաձայն իրենց գործը կկանգնի երեւանից չնչին հեռավորության վրա, որտեղ կանգնած էր՝ նախքան Կարսի համաձայնագիրը: Այնպես որ, դեռ մեծ հարց է, ավելին՝ հայկական հարց է, թե արդյոք խաղաղության ժամանակագրերի խզ- ման միջոցառումը նախադեմ կա, թե՛ ոչ: Հասկանալի է, որ կա, բայց՝ կա՞:

ՎԻԿՏՈՐ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՎ

ՌԴ Ներքին գործերի նախարարության սղա

1921 թ. մարտի 16-ին թուրքիայի հեռ ստորագրել է բարեկամության ու եղբայրության մասին Մոսկո- վյան ժամանակագիրը: Սա մեր դի- վանագրության ժամանակագրի մեջ առավել խաղաղական փաստաթղթե- րից մեկն է, եւ այդ օրը ժողով էր դի- սարկել որդես սեւ սարեթիվ, քանի որ դա, ըստ էության, ազգային անո- թի, նեմո, ուխտագրութ դավաճա- նության օր է:

Վիկտոր Ալեքսանդրով. «Մա Ռուսաստանի ազգային խայսառակությունն է: Ներեցեք մեզ, հայեր...»

Թուրքիայի հեռ կնքված բարեկամության ու եղբայրության մասին Մոսկովյան ժամանակագիրը ամենամասնաբաշի փաստաթղթերից մեկն է ռուսական դիվանագրության մեջ

Ես չեմ հիշում ժամանակագրերը որտեւ նախադեմ, երբ ժամանակագրերը փաստացի հարթանակած երկիրը ժամանակագրերը կողմին է վերադարձնում ոչ միայն օկուպացիայից ազա- սագրված սարածառքան, այլ նաեւ ա- վելացնում է դրանց սեփական սա- րածր կամ, ավելի ճիշտ, հայկա- կան հողերը: Կասարվածի հիմնա- կան նողկանքն այն է, որ թուրքերի եւ կոնունիստների միջեւ կայացած հանցավոր գործարքի արդյունքում տուժել են առաջին հերթին մեր դաճակից հայերը: Հայ ժողովուր- ղը փաստորեն հայտնվել է կոնու- նիստական մուրճի եւ թուրքական սալի միջեւ: Արեւմտյան Հայաստա- նի հսկայական սարածառքանը, հայ- կական ճարտարապետության, փի- սոնեական ֆաղափաբության ճանաչական հազարավոր հուշարձան- ները, երբեմնի ծաղկուն Կարսը, բիրլիական Արարատը հենց այն- ժամ, առանց մի կրակոցի հանձն- վել են թուրքական կողմին:

1925 թ. թուրքիայում խորհրդային Ռուսաստանի դեմքում Վիտորա- դովը ժամանակագրերը նոսա է հղել Սսանդրովին, ժամանակագրերը չէր լինում հայասրաբել 1921 թ. ռուս-թուրքա- կան ժամանակագիրը եւ սղառնա- լով, թե Ռուսաստանը ժամանակագրերը է իրականացնել դա միակողմանիոր- են: Միեւնույն ժամանակ, ըստ թուրքական աղբյուրի, դեմքում Վի- իտորադովը արտաքին գործերի նա- խարարությունում սասց հետեյա- լը. «Մենք չենք կարող սղասել 25 սարի եւ ստորագրել ենք ժամանա- գիրը, որովհետեւ այն ժամանակ

սկար էինք»: Իսկ հիմա «մենք ուժեղ ենք եւ ժամանակագրերը վերականգ- նել Հայաստանի սահմանները»: Փարսեցիություն, կեղծիք, սխ- մար, սակավամիտ ժամանակագր- արություն... Այլ բաներ չեն էլ գտ- նում զգացմունքները արտաքին- լու համար: Նա ժամանակագրեր է «վե- րականգնել Հայաստանի սահման- ները»: Ներեցեք, սիրելի ընթերցող- ներ, կրուկ տոնի համար, բայց մե- կը լինեք հարցներ նրանց. իսկ ո՞ր սասանան ձեզ դրդեց թուրքերին զի- ջել ձեզ չղաղակամող սարածառքան: Որոշ ժամանակ էլ անց «դիվանա- գրեք» կոչվող այս վիժվածքները քա- ռունակեցին առեսուրը Հայաստա- նի հաճվին եւ թուրքին հանձնեցին

վորներին, ոգետրում նրանց, միտի- թարում վիրավորներին: Նա հրա- ժարվել է հանել խաչը եւ կախա- դան է բարձրացրել հենց եկեղեցու զանգակասան մեջ՝ Չյոռնի Չասոն գյուղում: Այդ ամենի համար ես եր- բեք չեմ ների կոնունիստներին: Նրանք, ովքեր ստորագրել են այդ ժամանակագիրը, ժամանակագրեր թաժ ունեին թե՛ Ռուսաստանի, թե՛ Հա- յաստանի վրա: Իմ երկրում իշխա- նության էին եկել չարչիական հո- գեկեթսված ունեցող թափափուկ- ները, սաղիսական հակունդներով աչքի ընկած թմրամուլներն ու ժա- սիվ ժողտրասները, որոնց համար որեւէ սրբություն գոյություն չուներ: Այդ կեղտոս խաժամուժը վերածել

նաեւ Արցախն ու Նախիջեանը: 1921 թվականի Մոսկովյան ժամանակագիրը դավաճանություն է, դիվանագրական խաղերով ֆո- դարկված իսկական ուխտագրու- թյուն ոչ միայն Հայաստանի, այլև ռուսական քաղաքի թեսանկյունից: Դավաճանված է մեր զինվորների թափված արյունը, բոլոր նրանց, ովքեր թաղված են Գյումրիի Պասվո Բլում: Դավաճանված է ռուս գե- ներալ Յուրեմիչի ռազմիկների հի- շասակը, ովքեր վերականգնել են ժամանակագրերը արդարությունը՝ ազա- սագրելով հայկական հողերն ու հասնելով Բոսֆոր եւ Կոնստանդ- նուպոլիս: Պղծված է եւ Երզնումի ու Սարիղամիշի համար մարտնչած հայ եւ ռուս զոհված հերոսների սուրբ հիշատակը: Դավաճանված են նաեւ իմ նախնիները. նախնաբաշ նախա- ժամանակագրերը մեկը՝ կազակ Ֆիլիթ Սեդախովիչ Կոստրոն, ով ազա- սել է Կարսը, կռվել է Սարիղամի- շում, իսկ հետո Մեծավոր Վոլգայի մոտ, Պենզա քաղաքում, իր ձեռքերով կառուցել է երկհարկանի առանձ- նասուն (ներկայիս Կալինինի փո- դոցում), որտեղ աղբյուր է եւ իր հա- յազգի մարտական ընկերոջ՝ Հով- հաննեսի ընթանիքը: Այդ ստոր արա- րածները հեռազայում բռնադատել են եւ Հովհաննեսին, եւ իմ նախա- ժամանակագրերը: Երկրորդ նախադեմը՝ բանակային ֆահանգ Ալեքսանդր Կոնդրատովիչ Կվասուլով, եղել է ռազմական սարքեր բաժանարարե- րում, այդ թվում՝ Կովկասյան ճա- կասում, խոստովանեցնում էր զին-

եր հսկայական երկիրը մթերային խանութի, որտեղ ամեն ինչ վաճառ- քի էր հանված: Այժմ մեր ֆաղափական գործիչնե- րը կրկին սկսեցին խոսել ռուս-թուր- քական ժամանակագրի չեղարկման անհրաժեշտության մասին: Չեմ հավասուն, ամենեւնի ուզում եմ, բայց կրկնականապես հրաժարվում եմ հավասար նրանց, ոչ ոք ինքնա- կան չի հրաժարվի սարածառքանից, միջազգային հանրությունն էլ հա- զիվ թե մասնակցի թուրքիայի մասնասանը: Հետեւաբար, դրանք սուկ ժողովիսական հայասրա- րություններ են: Եզրափակելով խոսքս, ուզում եմ ներողություն խնդրել հայ ժողովր- դից իմ երկրի սզեղ ու անոթալի դի- վանագրական արարքի համար: Ներեցեք մեզ, հայեր, մեզ դավաճա- նել են ձեզ հեռ միասին: Հրեաները գրեթե երկու հազարամյակ միտիթա- րում էին միմյանց հետեյալ խոսքե- րով. «Մենք դեռ կսեսնենք մեր Պա- դեսիմը»: Ուրեմն եւ մենք բոլորս ժողով էր զանկանամք ու հավասանք, որ Արարատ լեռն ու հայկական սա- րածառքան անմայման վերադառ- նալու եւ իրենց իսկական սիրոջը եւ ժամանակագրերը արդարությունը վե- րականգնվելու է: Իսկ մենք ժամա- ղես ժողով էր զանկանամք ու հավասար բոլոր միջոցներով մոտեցնենք այդ օրը:

Ռուսաստան, Մոսկու Պետերբուրգ <https://www.oximity.com/article/%D0%92%D0%B8%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80-1892>

«iPhone 6s» 1 դրամով՝ «STARTPHONE» սակագնային ժամանակագրերով դեմքում

«iPhone 6s»-ն արդեն հաս- նելի է ՎիվաՍել-ՄՏՍ-ի սղա- սարկման կենտրոններում «STARTPHONE» սակագնային ժամանակագրերով այն կարելի է սանալ 1 դրամով: «Չայնայի եւ սվալների փո- խանցման մասեղի ծառայու- թյունների աճող ժամանակագրի ժամանակագրերում՝ «STARTPHONE» սակագնային ժամանակագրերը լայն սարա- ծում է գտնում բաժանորդների քա- ջանում՝ հաստատուն սեղ գրաղեց-

ներով քաղաքում: Սակագնային ժամանակագրերում առաջարկվող բարձրակարգ սմարթֆոնների ցանկի համալրումը «iPhone 6s» սմարթֆո- նով առավել կբարձրացնի բաժա-

նորդների գոհունակությունը ՎիվաՍել-ՄՏՍ-ի լուծումներից՝ ուղղված հաղորդակցության ծառայությունները հնարավոր- րինս հարմարավեւ եւ հասանե- լի դարձնելուն», - նշել է Վիվա- Սել-ՄՏՍ-ի գլխավոր սեօրեն Ռայֆ Յիրիկյանը: 23 500 դրամ ամսավաճարի դի- մաց STARTPHONE սակագնային ժամանակագրերում սանալով եւ նաեւ ամսական 10 000 ներցանա- յին ռոդե, 200 ռոդե դեմքի 77 այլ ցանցեր եւ 15 000 ՄԲ ինտերնեւ:

ՈՍՏԱ ՂԱՆԱԶՅԱԼ

Ռանկավար Ազատական կուսակցության հոգաբարձու Վազգյանը...

Ռանկավար Ազատական կուսակցության վարչությունը հետաձգում է...

Նշենք, որ հիշյալ աշխատությունն ունի սեսական-հարաբերական...

Պրֆ. Սիկոլայ Գրիգորյանը կարևոր է նաև այլ հանգամանքներ...

Պրֆ. Սիկոլայ Գրիգորյանը կարևոր է նաև այլ հանգամանքներ...

Պրֆ. Սիկոլայ Գրիգորյանը կարևոր է նաև այլ հանգամանքներ...

Պրֆ. Սիկոլայ Գրիգորյանը կարևոր է նաև այլ հանգամանքներ...

Պրֆ. Սիկոլայ Գրիգորյանը կարևոր է նաև այլ հանգամանքներ...

Պրֆ. Սիկոլայ Գրիգորյանը կարևոր է նաև այլ հանգամանքներ...

Պրֆ. Սիկոլայ Գրիգորյանը կարևոր է նաև այլ հանգամանքներ...

րաֆի նվաճումը նշանակում էր, որ ֆրդերի հիմնական զանգվածը...

Թուրք-դարձական երկարատև դաժնաբանությունը...

Չայ-ֆրդական հարաբերությունները սեսանկյունից...

Չայոց ցեղաստանությանն առնչվող ուղենային աշխատություն

ՈՍԱ գրասենյակում, գրի ֆնարկման դասընթաց

գրում է Ն. Գրիգորյանը, Օսմանյան կայսրությունը...

Չայոց ցեղաստանությանն առնչվող ուղենային աշխատություն...

Օսմանյան կայսրության ֆրդերի նկատմամբ կիրառված կեղծադատությունը...

Կարելի է ասել, որ 20-րդ դարի առաջին տասնամյակում...

Քրդերի դեկավարների, ցեղապետների և աշխարհային...

րացումների վրա՝ հեղինակը հայկական հարցում...

Պես է ընդգծել, որ Ն. Գրիգորյանը Չայոց ցեղաստանության...

Չայոց ցեղաստանությանն առնչվող ուղենային աշխատություն

Չեղինակը ընթերցողների ուշադրությունը հրավիրում է...

Չիշյալ գլխի վերջում հեղինակը այն միտքն է հայտնում...

Չայոց ցեղաստանությանն առնչվող ուղենային աշխատություն...

Չայոց ցեղաստանությանն առնչվող ուղենային աշխատություն...

Չայոց ցեղաստանությանն առնչվող ուղենային աշխատություն...

Չայոց ցեղաստանությանն առնչվող ուղենային աշխատություն...

ՄԼԱՏԱԿԱՆ Ռ. ԽԱԶՍՏՐԵԱՆ

Ռազմական գլխավոր

Իր զարթած սարածիններում ԻՊ-ն ստեղծում է սեփական վարչա-սարածային կառավարման համակարգ: Վարչա-սարածային բաժանման միավոր է համարում վիլայթը, այսինքն՝ նահանգը: **Սահմանադրապետ Սիրիայից եւ Իրաքից զաւթուած սարածիններում «ստեղծուել» են հետեւեալ վիլայթ-նահանգները (նախատեսուած էր 12-ական վիլայթ՝ Սիրիայում եւ Իրաքում).**

ա. Դիմաւֆ, այսինքն՝ Դամասկոս, ք. Գալեթ, գ. Դոմս, դ. Իդլիթ, Ե. Գամա, գ. Լաթաքիա, է. Ռաֆֆա, ք. Գալաբ (այսինքն՝ Դէյր էզ-Չոր անունը վերացնում են), ք. Բարաֆա (Գասակա), ժ. Ֆուրաթ (այսինքն՝ «Եփրատ», որի կազմում են սիրիական Դէյր էզ-Չոր եւ իրաքեան Անբար նահանգների զաւթուած մասերը, ժա. Անբար, ժք. Ֆալուջա, ժգ. Ալ-Չանուր, ժդ. Սալահ-ադ-Դիմ, ժե. Գիսիսային Բաղդադ, ժզ. Զիրուկ, ժէ. Դիյալա, ժը. Նայնավա (Նինուէ), ժթ. Դիջա (Տիգրիս), ի. Ալ-Չազիհա:

Կիբիայում ստեղծուել են իա. Բարկա, իք. Ֆեզզան, իզ. Թարաբլուս (Տրիպոլիս) նահանգները:

Արաբական թերակղզում, որը ԻՊ-ն դեռ չի նուաճել, նախադէտ ստեղծուել են իդ. Նեջդ, իե. Ալ-Գարաբէնյե («Երկու սրբութիւններ», Գիջազը՝ Սեֆա եւ Սեդի-նա ֆաղաֆներով), իզ. Ադէ-Աբեան, իէ. Լահեճ, իը. Սանա, իթ. Շարուա նահանգները:

Առաւել սարօրինակ կարող են թուալ յաջորդ նահանգները, որոնք ստեղծուել են Սիրիայից եւ Իրաքից շահ հեռու.

լ. Սայնա կամ Սինա, լա. Արեւմտեան Իֆրիկիա՝ Նիգերիայում, լբ. Խորասան, որի մէջ ներառուած են Աֆղանստանը եւ Պակիստանը, լգ. Ալ-Չազաիթ, այսինքն՝ Ալժիր, լդ. Թունիս, լե. Կաֆկազ, որի մէջ ներառուած է Գիսիսային Կովկասը, լզ. Գուրջիստան, որի մէջ ներառուած է Վրաստանը:

Հարց է ծագում. ԻՊ-ի առաջալայնացումը խալիֆայութեան սարածինում իրականացուելի վարչական նման բաժանումից արդէն իսկ կարելի է ենթադրել, որ ԻՊ-ն մտադիր է զաւթել Վրաստանը, իսկ Հայաստանը ոչ միայն նուաճուելու է, այլեւ ընդհանրապէս ջնջուելու է քարտէզի... Սրան հարցեր են, որոնք, հաւանաբար, ողջ է հետաքրքրում մեր ազգի եւ ժողովրդական անվտանգութեանը ու առաջալայնման մտադիր իւրաքանչիւր հայրորդու...

Համառօտ ներկայացնելու ԻԼԻՊ - ԻՊ-ի կողմից 29.06.2014թ. հռչակուած իսլամական խալիֆայութեան ֆաղաֆական-դիմապատկեր կառուցող, որի մտակրածութիւնը եւ բաւական արդիւնաւէտ գործունէութիւնը կարող են վկայել այն նախագծողների եւ գործակալների լուրջ ֆաղաֆական-դիմապատկեր փորձառութեան մասին: Արաբական միջմարտեան բացարձակ միադիմապատկեր ստեղծող ԻՊ-ի գլուխ կանգնած խալիֆն օժտուած է անսահմանափակ իշխանութեամբ: Նրան առընթեր գործում է խորհրդակցական մարմին՝ **Շուրա**, որի անդամներին իմրը խալիֆն է նշանակում: Ներկայումս արդէն իսկ զաւթուած սարածինները կառավարում են Իրաքում եւ Սիրիայում խալիֆի սեղակները՝ **ամիրները**, որոնք ենթակալ են նահանգների նահանգապետները:

ԻՊ-ի ռազմական ղեկավարումն իրականացնում է **Ռազմական խորհուրդը**, իսկ յատուկ ծառայութիւնների ղեկավարումը՝ **Հետախուզութեան խորհուրդը**: Դրանց կազմը եւս նշանակում է խալիֆը: Ընդ որում, կարեւոր դեր են խաղում **սադրամեան Իրաքի բանակի եւ յա-**

տուկ ծառայութիւնների նախկին ստանդերը: ԻՊ-ի Հետախուզութեան խորհրդի գործառնութեան մէջ մտնում է նաեւ խալիֆի անձնական անվտանգութեան ապահովումը...

«Իսլամական դիմապատկեր» **Ռազմական օգնութեան խորհուրդը** ղախաստանաւոր է այլ երկրներում ԻՊ-ի դաշնակից խմբաւորումներին օգնութիւն ցուցաբերելու համար:

Շարիաթի նորմերի եւ իսլամական բարոյականութեան դիմապատկերումն իրականացնում է ԻՊ-ի **Իրական խորհուրդը**: Այդ խորհրդի գործառնութեան մէջ է մտնում նաեւ ֆարգութիւնը արտադրում եւ գրողայինների հաւաքագրումը արասահմանեան դիմապատկերում:

Բացի այդ, կայ **Հանրային սեղեկատուութեան իսլամական վարչու-**

եւ նահանգների: Օրինակ՝ ԻՊ-ի փաստացի մայրաքաղաք Ռաֆայում իւրաքանչիւր կողմի անսակաւ վճարում է 10 դր-լարին համարժէ գումար: Խոտոր ֆաղաֆներում աշխատում են կենսաապահովման հիմնական համակարգերը, ներառեալ՝ էլեկտրականութիւնը եւ ջուրը, ինչպէս նաեւ բջջային կաղը:

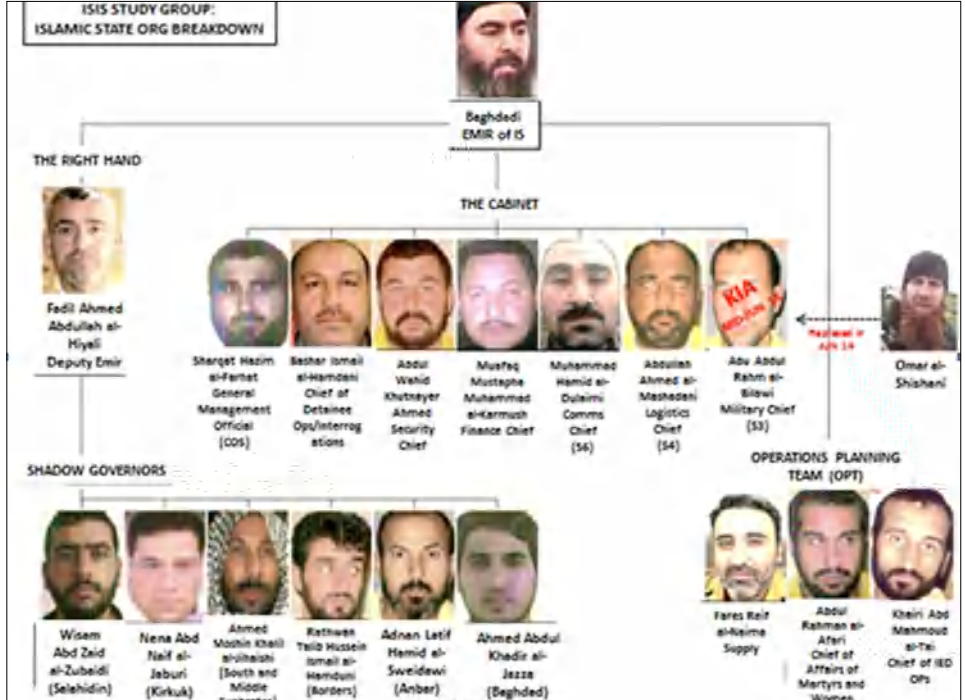
Իսլամական դիմապատկերում ընթացման համար հարկ ենք համարում ներկայացնել **իսլամական դիմապատկերում հայեցակարգը**: Եւ այսպէս, *իսլամական դիմապատկերում դիմապատկերում մի սեւասկ է, որում հասարակութեան եւ դիմապատկերում կենսագործունէութեան հիմնական ընկած է իսլամ միաստանեան կրօնը: Սահմանադրական, ֆաղաֆական, քրեական, վարչական, ընտանեկան եւ դաստիարակական իրաւունքի սար-*

նուանում են **խալիֆ Իրաքի**: Ահա այդ մարդիկ եւ նրանց մեծաւոր գիմակիցները փորձում են իմր դնել համաշխարհային մի խալիֆայութեան, որը կմիաւորի եւ կղեկավարի աշխարհի բոլոր մուսուլմաններին եւ կղաքեցաւոր ոչ իսլամական աշխարհի դէմ, ստիպելով նրան կամ ընդունել իսլամը, կամ հեռանալ դիմապատկերում աստարտեղից...

Սիրիական ռազմաճակատում, ինչպէս չէ՛ նաեւ Իրաքում եւ միւս ռազմաճակատներում են ընդհանրապէս մեծաւորաբերելեան ռազմապետում ռազմաֆաղաֆական իրավիճակի լուսաբանման համար կարեւոր է ընթացնել նաեւ ԻՊ-ի նպատակները: Ստորեւ ներկայացնում ենք դրանք:

Պլանաւոր նպատակը. 1. Վերացնել Օսմանեան կայսրութեան 1918-1920թթ.

Սիրիական ռազմաճակատում Ինչի՞ է չզտում ISIS-ը

Նկարում. **խալիֆաթի ռազմաֆաղաֆական ղեկավար կազմի մի մասը. ոմանք, ըստ երեւոյթի ստանուել են մարտական կամ դիմապատկերում գործողութիւնների արդիւնքում, միւսները զբաղեցնում են այլ դաշնակցներ, սակայն հիմնական դերակատարները եւ ԻԼԻՊ - ԻՊ-ի ղեկավարութեան կառուցուածքը մօտաւորապէս հետեւեալ ստիպումներն են. խալիֆը (նախկինում՝ մինչեւ 29.06.2014 թ. ամիրը) - խալիֆի սեղակալը - խալիֆաթի կառավարութիւնը - խալիֆաթի ռազմական ղեկավարը - նահանգապետները - օմերասիւ ղլանաւորման խումբը...**

թիւն, որը ղախաստանաւոր է ներքին ֆարգութեան, հակաֆարգութեան եւ երիտասարդութեան հետ աշխատանքի համար:

Օրէնքների մշակմանը զբաղում է **Վարչական խորհուրդը**: **Տնտեսական հարցերով** զբաղում են խալիֆի առանձին լիազօրները, որոնք ըստ էութեան կազմում են **ֆաղաֆական կառավարութիւնը**:

ԻՊ-ն ունի բաւական լայն սոցիալական բազա: Դա ապահովում է ոչ միայն ենթակալ սարածինների իսլամ-սուլմիադաւան բնակչութեան հիմնական զանգուածի բնական համակրանքով, որն արդիւնք է Արեւմտեան սեղակների եւ նրանց մեծաւորաբերելեան գործակալների նկատմամբ քսանամեակներ շարունակ սնուցուած ատելութեամբ, այլեւ այն ներքին ու արտաքին բաւական մշակուած ֆաղաֆականութեամբ, որը վարում է ԻՊ-ն ենթակալ սարածինները: Մասնաւորապէս, ԻՊ-ն հղապսակ սուլմի բնակչութեան համար ստեղծում է կենսագործունէութեան բաւական ձեռն-տու մայրամասներ: Օրինակ՝ կրողակի կամ արհեստանոցի բացման համար ամենեւին չի դիմադրում որեւէ թոյլատրութիւն, գրանցում կամ տուր: Հարկահաւորութեան չափերը բաւական ընդունելի են բնակչութեան համար, թղթե օրոշակիօրէն զանազանում են ըստ ֆաղաֆների

երը արձանագրուած են շարիաթով:

Այնպիսի է, որ դիմապատկերում իսլամական հայեցակարգը յոյժ սարբերում է արեւմտեանից: Նայել եւ առաջ դա «**դար ալ-իսլամի**» հայեցակարգն է, ինչը նշանակում է իսլամի երկիր եւ դիմապատկերում, որը կառուցուած է իսլամական օրէնքներով: Այսպիսով այդ հայեցակարգը նկարագրում է միայն բուն իսլամական դիմապատկերում, այլ ոչ թէ ընդհանրապէս դիմապատկերում: Իսլամական դիմապատկերում սիմբոլ են. սուլթանութիւն (սուլթանաթ), ամիրայութիւն (էմիրաթ), իմամութիւն (իմամաթ), խալիֆայութիւն (խալիֆաթ): Դրանցից սուլթանական իսլամական համաշխարհային դիմապատկերում գաղափարին առաւել մօտը **խալիֆայութիւնն** է:

2006-2010թթ. ներկայիս «Իսլամական դիմապատկերում» ահաբեկչական կազմակերպութիւն-ֆուզի դիմապատկերում սաղմի հիմնադիրը, **սադրամեան բանակի զննարդ** Համիդ Դաւուդ Մուհամեդ խալիլ ազ-Չալիմ, որն առաւել յայտնի է **Աբու Օմար ալ-Բաղդադի** մականունով: «Իրաքում իսլամական դիմապատկերում» էմիրը լինելով՝ սկիզբ դրեց յետագայում «Իրաքի եւ Լեւանտի իսլամական դիմապատկերում», իսկ առաջ՝ դարձաւ «Իսլամական դիմապատկերում» անունը կրող համաշխարհային յաւակնութիւնների ներկայացնող կազմակերպութեանը, որի ներկայիս ղեկավարը իր յաջորդներից մէկը՝ Աբու Բաւր ալ-Բաղդադիին է, որին ա-

բաժանումից յետոյ ստեղծուած սահմանները: 2. Ստեղծել ուղղադաւան սուլմիական իսլամական դիմապատկերում

ա. **առնուազն Իրաքի եւ Լեւանտի** (Սիրիա, Լիբանան, Իսրայէլ, Պաղեստին, Յորդանան, Թուրքիա, Կիպրոս, Եգիպտոս՝ առնուազն Սինայի) սարածիններում,

բ. **առաւելադնը**՝ ամբողջ իսլամական աշխարհում:

Ի դէպ, Կանադայի «Հաֆֆինգթոն դիմապատկերում» յայտնի լրատուագրողի 02.07.2014թ. համարում եւ միջազգային հեղինակաւոր «Պատերազմի հետազօսման ինստիտուտի» հարողորագրութեան մէջ յայտնում է, որ խալիֆայութիւնը ղախաստանում է յայտարարել Արեւմուտքի եւ նպատակադրուել է նուաճել Հոմոս ու Իսրայիլիան...

Այլ նպատակները.

3. ոչնչացնել Պաղեստինի ՀԱՍՍԱ խմբաւորումը,

4. ոչնչացնել Իսրայէլ դիմապատկերում,

5. աղակալումացնել Կենտրոնական Ասիան:

Իրենց կանանցից ստեղծելով հարուածային մարտական զօրամասեր, ԻՊ-ն դաշնակցութեամբ վերականգնել է ա. սրկութիւնը՝ այլաշաւաս կանանց եւ իր հակառակորդների համար, ք. նրանց եւ նրանց երեխաների՝ որդէ սրկութիւնների առեւտուրը:

Թեղեւ առաջին հայեցակարգը է զարմանալի թուալ, սակայն ԻՊ-ն բաւական արդիւնաւէտօրէն իր դարձաւոր մարդկանց աշխարհի սարբեր երկրներից: Օրինակ՝ ԻՊ-ի ֆինանսների նախարար Ավստրալիայի ֆաղաֆաղի է:

Չաւթուած սարածիններում ԻՊ-ի գրողայինները անցկացնում են երեխաների գաղափարախօսական նախադասարանութիւն, ընդ որում վարժանքների համար օգտագործում են գերիներին, երեխաներին սովորեցնելով ստանել գերիներին: Այնուհետեւ երեխաներին ներգրաւում են ռազմագործողութիւնների մէջ: Ջիհադիստական շահ այլ խմբաւորումների դէմ, ԻՊ-ն այդ կերպ փորձում է ձեւաւորել «**աղազայի բանակը**»: Եւ իրօք, ԻՊ-ն ստանում է գրեթէ այն արդիւնքը, ինչի համար կատարում է երեխաների ներգրաւումը ռազմագործողութիւններում, որի մասին վկայում է բրիտանական ԲիԲիՍի-ն: Երեխաներն անցնում են ռազմական եւ գաղափարախօսական դաստաստութիւն՝ միաժամանակ ստանալով 35,000 սիրիական լիրային համարժէ ռոճիկ, որը հաւասար է մօտ 200 ԱՄՆ դոլարին: Նոյնդիմապատկերումներով ԻՊ-ի բանակին են միանում նաեւ բազում կանայք: Ի դէպ, խալիֆաթը սեփական դրամ է հասում, որը կոչւում է **դիմար** եւ արժէքով հաւասարեցնուած է մօտ 140 ԱՄՆ դոլարին:

ԱՄՆ նախագահ Բարաք Օբաման իր ղեկավարության 20-ին և 21-ին դարձնական այցելություն կատարեց Հավանա, որտեղ Կուբայի դեկալար Դաուլ Կասրոյի հետ հանդիպման ժամանակ չմոռացավ խոսել մարդու իրավունքների մասին: 1928 թվականից ի վեր ամերիկացի որդեկան նախագահ չէր այցելել Կուբա, իսկ 1959 թ. հեղափոխությունից հետո ԱՄՆ իշխանությունները այդ երկրի նկատմամբ սահմանել էին բեռնարգելք, որը 1961-ին ավարտվել էր երկկողմ դիվանագիսական հարաբերությունների խզմամբ: 2014 թ. դեկտեմբերի 17-ին Բարաք Օբաման հայտարարեց Կուբայի ժողովրդի հանդեմ

Սակայն Կուբայի հետ հարաբերությունների ջերմացումը առավել մեծ բարիքներ է խոստանում ամերիկյան ընկերություններին: Ներկայումս Կուբայի շուկայում ազատորեն գործում են ուրիշ երկրների ընկերություններ, եւ ամերիկացի ձեռնարկատերերը հասկանում են, որ իրենց հատկապես լուրջ կուժեղացնի մրցակցությունը: Ազատության կղզու հետ հարաբերությունների վերականգնմամբ հասկալի է ակնկալել Փորձագետները հաշվարկել են, որ Կուբայում շուկայի սարեկան լուրջ աճը կհասնի 2,5 մլրդ դոլարի, եւ դրա առյուծի բաժինը կազմում է դարձել: Մեծ եկամուտ կարող են ունենալ նաեւ զբոսաշրջության ֆիրմաները. հարցումները վկայում

կարծում էին, որ կղզին փաստորեն խնամարկյալ սարածք դարձած ամերիկացիներն են դասասխանասու Բասիսայի բռնակալական վարչակարգի համար: Ժամանակի ընթացքում դասժամիջոցները վերածվեցին բեռնարգելի: Կուբացիները զրկվեցին ԱՄՆ-ի հետ առեւտրային անելու հնարավորությունից, իսկ Կուբա այցելող ամերիկացիները հաճախ բանարկվում կամ տուգանվում էին: Թույլատրվում էր միայն երեք արհեստի այցելել հարազատներին եւ ծախսել փոքր գումարներ: Երրորդ երկրներում գործող ամերիկյան ընկերություններին խստագույնս արգելված էր համագործակցել կուբացիների հետ, իսկ երրորդ երկրների ֆիրմաներին՝ ԱՄՆ արտահանել կուբայական արտա-

նախագահի արտաքին քաղաքականությունից դժգոհ էր ընտրողների գրեթե 60 տոկոսը: Այդ դասաններում Օբաման դիմեց վստահավոր քայլի, որը էլ ավելի կվաներ հանրապետականներին, բայց կարող էր ծախել անկախ ընտրողների համակրանքը: Իրավիճակը բարդ էր: 1970-ականների վերջերին հյուսիսամերիկյան դեր կատարող երկկողմ դիվանագիսական ներկայացուցչություններ փոխանակելու որոշման դասձառով նախագահ Ջիմի Զարսթըրը շատ փնտրեց կորցրեց եւ ընտրություններում դասվեց Ռեյգանից: Դրանից հետո ԱՄՆ-ում ոչ ոք չէր ուզում կրկնել Զարսթերի փորձը: Ֆիդել Կասրոն մեծ հույսեր էր կադրում Բիլ Զիլինթոնի հետ, բայց վերջինս կուբացի դետրամո-

Նոր «սառը դասերազմ»
Բեռնարգելի վերացման հնարավորության վերաբերյալ հայտարարություն անելու հաջորդ օրը Օբաման ձեռնարկեց նոր դասժամիջոցներ, այս անգամ՝ Ռուսաստանի դեմ: Այստիպով, նախորդ «սառը դասերազմի» ժառանգությունից ազատվելով՝ նա նորը սկսեց: Դասժամիջոցները չազդեցին ՌԴ ԱԳՆ դիրքորոշման վրա: Մոսկվան հավանություն սվեց Վաշինգտոն-Հավանա հարաբերությունների բարելավմանը, իսկ արտգործնախարար Սերգեյ Լավրովը շեղեկացրեց, որ Ռուսաստանի ու Կուբայի ռազմավարական գործընկերությունն անխախտ է: ՌԴ հասարակությունը առավելադաս բացասաբար ընդունեց Օբամայի հայտարարությու-

Կուբա-ԱՄՆ. հինգ սասնամյակ անց կադերը վերականգնվում են

Այսուհետ ամերիկացիները կարող են կուբայական սիգար ծխել...

ԱՄՆ վերաբերմունքի «արմատական փոփոխման» մասին:
«Մեծ վերջ են դնում հնացած մոտեցմանը, որը սասնամյակներ շարունակ խանգարում էր մեր շահերին... Այդ 50 տարիները ցույց սվեցին մեկուսացման ադարդյունությունը: Եկել է նոր մոտեցման ժամանակը», ընդգծեց Օբաման: Ամերիկացի, նման արմատական քայլը դասժամավորված էր քաղաքական ու սնտեսական մի քար դասձառներով:

Տումանիզմ եւ քառ

Բարաք Օբամայի եւ Դաուլ Կասրոյի հայտարարություններն ուրախացրին քառերին, մասնավոր՝ Կուբայում: Ազատության կղզին բավական ծանր վիճակում է: Թեեւ վերջին տարիներին Հավանայից ոչ հեռու՝ Մարիել նավահանգստի բազմաբնակ վեջ է ազատ առեւտրի գոտի, թույլատրվել է սահմանափակ ձեռնարկչական գործունեություն, բայց սնտեսության մեջ դասիդանվում է ճնշող անորոշությունը: Կուբան նսանակալի չափով կախված է վեներուելական մաքթի մասնակարարումներից, իսկ վեներուելան ներկայումս սնտեսական ձգնաժամի մեջ է: Ներկայիս նախագահ Նիկոլաս Մադուրոն իր նախորդի՝ Ուգո Չավեսի չափ հեղինակություն չունի, իսկ ԱՄՆ-ի աջակցությունը վայելող ընդդիմությունը հույս ունի սիրելի իշխանությանը: Նման դասյաններում հակակուբայական դասժամիջոցների մեղմացումը եւ բեռնարգելի վերացման հեռանկարը գոյատեւման հավելյալ հնարավորություն են տալիս Կասրոյի վարչակարգին:

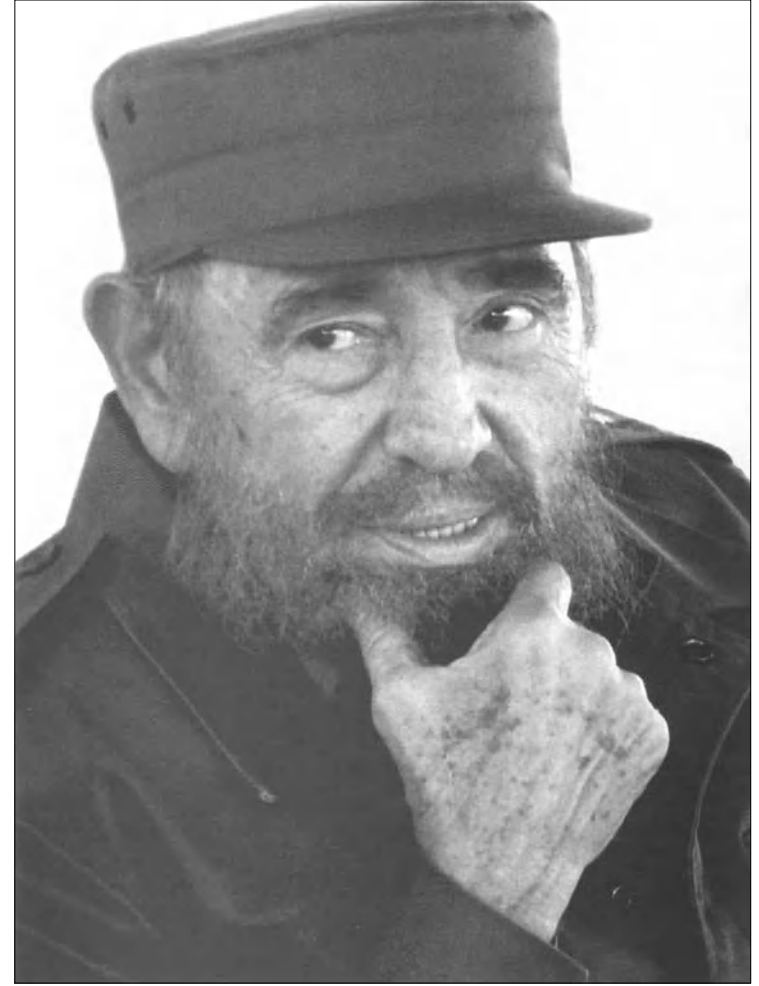
են, որ սարեկան 5 մլն ամերիկացի դասրաս է այցելել Կուբա: Վերջապես, բեռնարգելի վերացման շնորհիվ ԱՄՆ-ը կամրադնդի իր դիրքերը Արեւմտյան կիսագնդում: Կասրոյի վարչակարգին չհամակող Կանադան եւ Կոլումբիան անգամ ՄԱԿ-ում ամեն տարի փեարկում են հակակուբայական բեռնարգելի վերացման օգտին: Հավանայի հետ հարաբերությունները կարգավորելով՝ Վաշինգտոնը համարաբար էա մեկ դասձառ է վերացնում այն երկրների հետ իր հարաբերություններում, որոնց փորձում է դասիել սեփական ազդեցության ոլորտում:

Չին վերադարաններ

Ամենից չէ, որ գոհ են Օբամայի որոշումից: Գլխավոր ընդդիմախոսների թվում են Կասրոյի վարչակարգից փախած կուբացի սարագիրները եւ նրանց սերունդները: Կուբայական համայնքը դասկառելի ներկայացուցչություն ունի Կոնգրեսում: Կուբացի սեմասորները, անկախ կուսակցական դասկանելությունից, Կուբայի հարցում մասադեա եղել են «ճուշակներ», ակտիվորեն մասնակցել են հակակուբայական արտավերին: Նրանք Կուբայի վարչակարգի հետ համագործակցելու Օբամայի դասրասսակամությունը համարում են դավաճանություն: Կուբայական համայնքի ոչ դասոնական մայրաքաղաք Մայամիում կայացած բազմամարդ հանրահավաքների մասնակիցները այդ օրերին բռնել էին «Միսր Օբամա, Դուք երկրի իսայաբարությունն են» գրությամբ դասառներ: Կոնգրեսում դեմոկրատ սեմասոր Բոբ Մենենդեյը Օբամայի հայտարարությունն անվանեց «Կասրոյի վարչակարգի փրկողակ»:

Կեդարյա քաղաքական

Կուբայի դեմ ԱՄՆ-ի առաջին դասժամիջոցները ձեռնարկվեցին 1960 թ., երբ Ֆիդել Կասրոյի նորաստեղծ կառավարությունը օտարեց ամերիկյան ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց սեփականությունը. կուբացիները ոչ առանց հիմնի

Ամենավերջին մոհիկանը՝ Ֆիդել Կասրոն:
Լուսանկարը Մանուկ Փղաղայանի (բրազիլական) լուսանկարիչի եւ նկարահանող ռեժիսորի: Վահան Քոչարի «Հայ լուսանկարիչներ» գիրք-ալբոմից:

րանք: Կուբայից կամ դեղի Կուբա արտադրանք սանող մավերը չէին կարող մեներ ամերիկյան նավահանգիստներ:

2003 թ. Ջորջ Բուշը խստացրեց զբոսաշրջիկների եւ ադրանքների վերահսկողությունը, իսկ 2004-ին լրացուցիչ արգելի սահասվեց կուբայական սիգարների վրա. եթե նախկինում դրանք դասրադաս չէր կարելի ներմուծել, ադա նոր որոշմամբ ամերիկացիներին արգելվեց դրանք գներ եւ ծխել նույնիսկ երրորդ երկրներում: 2008 թ. Ֆիդել Կասրոն թողեց իր դասոնը, բայց դա չազդեց դասժամիջոցների ռեժիմի վրա:

Մոլախաղ բարձր խաղադրույններով

2014 թ. առաջին կիսամյակում Օբամայի վարկանիւն ԱՄՆ-ում անեղորեն իջնում էր: Հունիսին

դին ազնվորեն սասց, որ Հավանայի հետ մերձեւալու դեղում իմրը դասրություն կկրի ընտրություններում:

Այդուհանդերձ Օբամայի վսանգավոր ռազմավարությունը հաջողությամբ դասկվեց: CNN-ի վերջին հարցման համաձայն, նախագահի վարկանիւնը աճել է գրեթե տասը կետով եւ այժմ ամենաբարձրն է 2013-ի մայիսից ի վեր: Բնակչության 48 տոկոսը հավանություն է տալիս Վաշինգտոնի արտաքին քաղաքականությանը: Օբամայի համակիրների թիվն արագորեն աճում է կանանց, երիտասարդների, սարեկան 50 հազար դոլարից դասկաս եկամուտ ունեցողների եւ անկախ ընտրողների քաղաքում: Հանրապետականները սվյալ դեղում այդդեա էլ չկարողացան արդյունավետ հակախաղ ծավալել:

նր, այն մեկնաբանելով որդես Կուբան ԱՄՆ-ին կադելու, Ռուսաստանին հուսալի դասնակցից զրկելու փորձ: Արտաքին եւ դասոդանական քաղաքականության խորհրդի նախագահ, «ՀՏԻՐԻ Զ չսՏՈՆՏՎՏՆ sՏՈՒՅՈՒՄ» ամսագրի գլխավոր խմբագիր Ֆյոդոր Լուկյանովը հարցին մայում է թերահավասությունը: «Կուբան վաղուց մեր դասնակիցը չէ: Այն բանից հետո, երբ 1990-ականների սկզբին մեներ նրանց բացահայտեներ լեցին, նրանք այլեւս հույս չէին դնում մեզ վրա», գրում է նա: Ու թեեւ 2000-ականներին Մոսկվա-Հավանա հարաբերությունները սկսեցին կարգավորվել, ամեն ինչ չէ, որ հարթ էր ընթանում. ամենից հիւում են Լուրդեսի ռադիոտեղորոշիչ կայանի փակումը Վլադիմիր Պուշինի հավանությամբ եւ Ֆիդել Կասրոյի կարծիքին հակառակ:

Այդուհանդերձ Լուկյանովը ամենար է համարում Ռաուլ Կասրոյի վարչակարգի կսուկ քաղաքադը ԱՄՆ-ի կողմը, քանզի անչափ քառ են Հավանայի եւ Վաշինգտոնի համակարգային հակասությունները: Դրա հաստատումը Ռաուլ Կասրոյի հետեյալ խոսքերն են. «Ոչ ոք չդեաք է մսածի, թե համում ԱՄՆ-ի հետ հարաբերությունների բարելավման Կուբան կիւսադալի այն քաղաքադերից, որոնց համար այդդան երկար դասրադել է»:

Ռաուլ Կասրոյի առջեւ ծառացած է բար խնդիր. ակնհայտորեն քառ թույլ դիրք ունենալով՝ անչափ քառ բան չգրիադել: Եթե 1960-ականներին եւ մասնավորապես Կարիբյան ձգնաժամի տարիներին Կուբան դժվարություններին դիմացավ հզոր դասնակցի ԽՍՀՄ-ի օգնությամբ, ադա այժմ իրավիճակն անահմեմաս վաս է. Ռուսաստան իր ուժերը չի վերականգնել այնդան, որ գործի նման հեռավորության վրա, Չինաստանը եա բավականաչափ հզոր չէ եւ ձգում է խուսափել ԱՄՆ-ի հետ ուղղակի առձակասումից: ԽՍՀՄ փլուզումից հետո Կուբան դասման քաղաքական մեջ մեներ-մեներ դիմացավ մեկուկես տասնամյակ: Հարց է ծագում. նա կդիմանա՞ արդյոք այդ քաղաքական վերացումից հետո: **Պ. Բ.**

ՎիվաՍել-ՄՏՍ-ը գործարկել է ձայնային եւ սվյալների փոխանցման ծառայություններ ներառող նոր, հարմարավետ ու մասշտիվ սակագնային լուծումների ցարք, որը բաժանորդներին թույլ կտա զգալիորեն օգտակարացնել հաղորդակցման ծախսերը: «Viva» սակագնային լուծումների ցարքն առավելագույնս հարմարեցված է այն բաժանորդների հաղորդակցման դաժանեցման, որոնց անհրաժեշտ են ձայնային եւ սվյալների փոխանցման ծառայություններ մասշտիվ փաթեթներ՝ մեկ սակագնային լուծումի օգտակարացում:

Ֆիզված գումարի դիմաց բաժանորդը ստանում է խոսելաժամանակ դեղի ՎիվաՍել-ՄՏՍ-ի, 374 97 բջջային եւ 374 47 ֆիզված ցանցեր, Ռուսաստան, ԱՄՆ եւ Կանադա, SMS հաղորդություններ ուղարկելու հնարավորություն եւ, իհարկե՝ ցարժական գերազանց ինստրուկցիան:

«Viva» սակագնային լուծումների առանձնահատկությունն այն է, որ բաժանորդն առաջարկվող սարքերակներից կարող է ընտրել իր հաղորդակցման կարիքներին առավելագույնս համապատասխանողը՝ ներառված ներցանցային, դեղի այլ ցանցեր եւ արտերկիր խոսելաժամանակի, գերազանց ինստրուկցիան, ինտերնետի ծավալով, SMS հաղորդագրությունների նախընտրելի ֆանակով, եւ այս ամենը՝ մասշտիվ գումարի դիմաց: Բացի այդ, «Viva» սակագնային լուծումի ցանկացած բաժանորդ կարող է հեշտույթյաձև անցում կատարել մեկ սակագնային լուծումից մյուսին, ինչպես նաեւ, ըստ նախընտրության՝ վճարել նախաժամանակային օգտագործելու կամ օգտագործելուց հետո: Այսպիսով՝ նոր սակագնային լուծումների ցարքը վերացնում է սակագնային լուծումների հետվճարային եւ կանխավճարային սարքերակների որոշակի սահմանափակումները:

Նոր սակագնային լուծումների ցարքն առավել ճկուն է եւ ունի օգտագործման համար ավելի դարձ կառուցվածք: Ստեղծված լուծումները բաժանորդների հաղորդակցման դաժանեցման ուսումնա-

ՎիվաՍել-ՄՏՍ-ը գործարկել է ձայնային եւ սվյալների փոխանցման ծառայություններ ներառող «Viva» սակագնային լուծումների ցարք

սիրության արդյունքում՝ այն իսկադեպ արժանացնում է սարքեր ծավալի ձայնային եւ սվյալների փոխանցման ծառայություններ օգտագործող եւ այդ ծառայությունների համար սարքեր բյուջե նախատեսող բաժանորդների կարիքները:

Սակագնային ցարքի կոմպոնենտները մեկնարկի օրը համընկել է ՎիվաՍել-ՄՏՍ-ի գլխավոր սնուրեն Ռալֆ Յիրիկյանի՝ սղասարկման կենտրոն կատարած հերթական այցելության հետ: Այս անգամ նա այցելել էր Արաբաշի սղասարկման կենտրոն:

««Viva» սակագնային լուծումների ցարքը ձայնային ծառայություններն ու ցարժական ինստրուկցիան մեկ փաթեթում առաջարկելու նոր մոտեցում է: Սակագնային լուծումների նոր ցարքը ճկուն է եւ առավելագույնս հարմարեցված բաժանորդի կարիքներին: Հարկ է նշել, որ բաժանորդն, ըստ նախընտրության, կարող է վճարել նախաժամանակային օգտագործելու կամ օգտագործելուց հետո: Այսպիսով, նոր սակագնային լուծումների ցարքը վերացնում է սակագնային լուծումների հետվճարային եւ կանխավճարային սարքերակների բնորոշ սահմանափակումները: «Viva»-ի մյուս առավելությունն էլ այն է, որ բաժանորդը ցանկացած ժամանակ կարող է մեկ սարքերակից անցում կատարել մյուսին՝ իր հայեցողությամբ եւ առանց սղասարկման կենտրոն այցելելու»,- ասել է ՎիվաՍել-ՄՏՍ-ի գլխավոր սնուրեն **Ռալֆ Յիրիկյանը**:

Խոսելով մարզային սղասարկման կենտրոն այցելելու նպատակների մասին՝ Ռալֆ Յիրիկյանը նշել է. «Մարզային գրասենյակներ կատարվող այցելությունները նորություն չեն: Այցելում եւ ցարժանակելու եւ այցելել անսղասելիորեն, առանց նախազգուշացնելու, նաեւ՝ որդես հաճախորդ: Հաճախակի այցելությունների, հանդիպումների, ինչպես

նաեւ վերաորակավորման դասընթացների նպատակն աշխատակիցների օրգանում այն համոզման ցարժանակարան արմատավորումն է, որ ՎիվաՍել-ՄՏՍ-ի սղասարկման ընտրի աշխատակիցը զսնվում է «առաջին գծում» եւ դասախատմանս ու ընկերության վարկանիշը բարձր դադելու համար, ինչպես օլիմպիական մարզիկը՝ երկրի համբավը բարձր դադելու համար»:

Սղառելուց հետո օգտագործվող ծառայությունների սակագների, նախընտրած փաթեթին միանալու հրահանգների եւ այլ մանրամասների վերաբերյալ տեղեկություններ ստանալու համար կարելի է օգտվել www.mts.am կայքից, զանգահարել 111 անվճար հեռախոսահամարով, հաղորդակցվել «111 օնլայն» դորսալի միջոցով, կամ այցելել ՎիվաՍել-ՄՏՍ-ի սղասարկման կենտրոններից որեւէ մեկը:

«Viva» սակագնային լուծումներով սրամադրվող փաթեթներ

Ծառայություն	Viva 1500	Viva 2500	Viva 3500	Viva 5500	Viva 7500
Ակտիվացման գին	1500 դրամ	2500 դրամ	3500 դրամ	5500 դրամ	7500 դրամ
Ներցանցային խոսելաժամանակ	1500 րոպե	2500 րոպե	3500 րոպե	5500 րոպե	7500 րոպե
Խոսելաժամանակ դեղի ՀՀ այլ, 374 97 բջջային եւ 374 47 բաղաբային ցանցեր, Ռուսաստան, ԱՄՆ եւ Կանադա *	0	0	50 րոպե	200 րոպե	350 րոպե
SMS՝ դեղի ՀՀ բջջային ցանցեր	150	250	250	250	350
Ինտերնետ	1000 ՄԲ	2000 ՄԲ	3000 ՄԲ	5000 ՄԲ	10 000 ՄԲ

(համարահավաքման ձեռնարկ՝ 77 00 [երկրի կոդ] [հեռախոսահամար])

VIVA CELL MTS **ՎիվաՍել-ՄՏՍ. Ավագ ուրբաթն աշխատանքային է սղասարկման կենտրոնների, բայց ոչ՝ գլխամասային գրասենյակի համար**

Այս արի Ավագ ուրբաթը նվազում է մարտի 25-ին: ՎիվաՍել-ՄՏՍ-ը տեղեկացնում է, որ ընկերության համար Ավագ ուրբաթն ավանդաբար ոչ աշխատանքային է՝ հաշվի առնելով օրվա կարեւորությունը բիսնեսայ աշխատանքում՝ որդես Հիսուս Զիսուսի չարչարանաց, խաչելության, մահվան ու թաղման հիշատակության օր: ՎիվաՍել-ՄՏՍ-ի սղասարկման կենտրոններն այդ օրը կգործեն սովորական ռեժիմով՝ առանց փոփոխության: Սղասարկման կենտրոններն ըստ իրենց սովորական ժամանակացույցի կաշխատեն նաեւ մարտի 28-ին՝ Մեռելուց հիշատակի օրը, իսկ ընկերության զանգերի կենտրոնը կարունակի գործել ցուրջօրյա աշխատանքային ռեժիմով:

Հայաստանի Հանրապետություն

Կենտրոնական բանկը տեղեկացնում է, որ ՀՀ օրենսդրության համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետության արածուր գործող գրավանները կարող են սրամադրել միայն անձնական օգտագործման ցարժական գույքի գրավով աղաղակված կարճաժամկետ սղառողական վարկեր: Ընդ որում՝ սղառողական վարկերը սրամադրվում են բացառաղես ՀՀ դրամով: Հաշվի առնելով վերոնշյալը, հայտնում ենք, որ գրավանների կողմից արժարժույթով վարկեր առաջարկելն անօրինական է, եւ նման դեղմերում հորդորում ենք դիմել Կենտրոնական բանկ՝ զանգահարելով (010) 592 697 հեռախոսահամարին:

ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
Ռամկավար Ազատական կուսակցության 2015 թվականի ֆինանսական հաշվետվություն

1. Մնացորդ հաշվետու արվա հունվարի 1-ի դրությամբ	200 000.00
2. Մուտքի վճարներ	150 000.00
3. Անդամակցության վճարներ	333 125.00
4. Ֆիզիկական անձանց սրված վճարներ (աշխատավարձ, ծառայությունների մատուցման վճարներ)	203 328.00
5. Գույքի վարձակալության վճար	250 000.00
6. Կոմունալ վճարումներ	
-գազ	32 760.00
-էլեկտրիկա	72 135.00
-ինստրուկցիան	13 000.00
7. Հարկեր, սուրբեր	
-եկամային հարկ	70 272.00
-սոց վճարներ	4 400.00
-գույքահարկ	24 000.00
Մնացորդը 31.12.2015 դրությամբ	3230.00

ՌԱԿ աշենաղես Հակոբ Ավետիսյան

Ամանոլ
Կախվում է հայ մանուկ ակադեմիայի 25 ամյակին

2016 Ապրիլի 1-7

ամենամյա երգիծական կարգադրական ցուցահանդես
բացումը ապրիլի 1-ին ժամը 13:00-ին

Այս անգամ մեր ցուցահանդեսը կարգադրվի մեր ցուցահանդեսի 25-ամյակի կապակից: Մենք կազմակերպենք մեր ամենամյա երգիծական կարգադրական ցուցահանդեսը: Կարգադրվողները կարող են մտնել մեր ցուցահանդեսի մասին: Կարգադրվողները կարող են մտնել մեր ցուցահանդեսի մասին: Կարգադրվողները կարող են մտնել մեր ցուցահանդեսի մասին:

Հայաստանի երգիծական կարգադրական ցուցահանդեսի անոթագրություն

Հայաստանի մուսուլմանների միություն

հասցե՝ Պուշկինի 3/1 (Ժուռնալիստների տուն)

միջոցառման հովանավոր Մամվել Մայրապետյան

Ցավակցություն

Հովսեփյանները, Գույունճյանները, Նոյել եւ Հակոբ Սարգսյանները խորաղես սղում են սիրելի **ՕՖելյայի եւ Հենրիկի** անսղասելի մահը եւ ցավակցում Նուրեհին եւ Գեւորգին, Լուիզային, Էլզային, Հասմիկին, Ֆելիսին, ինչպես նաեւ Գրիգորյան, Վարդանյան ընտանիքներին:

Ցավակցություն

«Ազգ»-ի խմբագրությունը խորաղես վշակցում է իր աշխատակից եւ աղակից, գրականագետ եւ արվեստաբան Երվանդ Տեր-խաչատրյանին իր սիրելի որդու՝ **Արա խաչատրյանի** վաղաժամ եւ կսկծալի մահվան կաղակցությամբ:

«ԱԶԳ» ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ
Հրատարակության ԻԳ արի
Հիմնաղիք եւ հրատարակիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԹ» ՍՊԸ
Երեւան 0010, Հանրաղեսութեան 47
e-mail: azg@azg.am, azg2@arminfo.com
www.azg.am

Գլխաղոր խմբագիր
ՅԱՎՈՒՄ ԱՆՏԻՑԵՆԱՆ հեռ. 060 271117
Հավակաղաղիլին (գովաղաղ) հեռ. 582960, 060 271112
Լրագողների սենեակ հեռ. 060 271118
Հանակարգչ. ծառայողին հեռ. 060 271115
Շուրջօրյա լրատարակչական ծառայողին
հեռ. 060 271114, 010 529353
Հանակարգչային ցարունաղը՝ «Ազգ» թերթի

Թերթի միլիթերի անըողական թե մասնակի արժատողումները սղաղիր մանուկի միջոցով, ռաղիոհեռուստատեսութեան կամ համացանցով, առանց խմբագրութեան գրաղոր համաձայնութեան խաղաղաղելու են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրատունի մասին օրենի: Միլիթերը չեն գրաղիսուղում ու չեն վերաղարաղում:

Գ. սաղով յղղաղանները գովաղաղային են, որոնց բովանաղակութեան համար խմբագրութիլը դասաղաղանսուղութեան չի կղում: «AZG» Weekly
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010

Ազգայնականություն

Թիվ 11(263)
25 ԱՄՐՏ,
2016

ԳՈՐԾ

Գեղամ Գրիգորյան

Ծանր հիվանդությունից հետո 65 տարեկանում վախճանվել է Հայաստանի Հանրապետության ժողովրդական եւ Լիսվայի Հանրապետության վասակավոր արքայազն Գեղամ Գրիգորյանը: Վերջին ժամանակներում ախտահանող երգչին բժշկական օգնություն էին ցուցաբերում արտասահմանում, սակայն նրա կյանքը փրկել չհաջողվեց:

Գեղամ Գրիգորյանն անցյալ տարի նորից նշանակվեց Ալ. Մոնդիարյանի անվան օպերայի եւ բալետի ազգային ակադեմիական թատրոնի գեղարվեստական ղեկավար: 2000-2007 թվականներին եւս նա նույն դերակրու էր ստանձնել՝ այդ տարիներին բեմ հանելով օպերային եւ բալետային 10-ից ավելի ներկայացումներ, այդ թվում՝ «Անու», «Արակ Բ», «Ալկո», «Դոն ժուան», «Նորմա» օպերաները:

Գեղամ Գրիգորյանի բեմական գործունեությունը սկսվել է 1970-ականներից, երբ նա մեր օպերային թատրոնում ներկայացավ դերերով՝ «Ռոմիոյի» «Լուչիա դի Լամերուր» օպերայում՝ Էդգարի դերերով: Մինչ այդ՝ ընդամենը 20 տարեկանում, նա մեծերով է հանդես եկել Բեռլինում: Մասնագիտական երջանակներն ու հանդիսատեսը հիացած էին երիտասարդ տեղաբնակ, որը հետագայում երգել է 200-ից ավելի ներկայացումներ: Չկա տեղի համար գրված բարդագույն որեւէ դերեր, որ Գեղամ Գրիգորյանը կատարեց չլինի: Սովետական «երկաթե վարագույրի» տարիներին, երբ չէր խախտվում արտիստների արտասահմանյան ելույթներն ու դրսի հետ համագործակցությունը, Միլանի «Լա Սկալայից» Գեղամ Գրիգորյանն աշխատանքային հրավեր է ստանում: Շատ չանցած՝ եվրոպացի հանդիսատեսը հնարավորություն է ունենում ունկնդրելու երիտասարդ հայ տեղաբնակ դերերգերը՝ «Բորիս Գոդունով», «Տոկատա» ներկայացումներում: Այդ տարիներին «Լա Սկալայի» գլխավոր դիրիժորը Կլաուդիո Աբբադոն էր:

Գեղամ Գրիգորյանն աշխատել է նաեւ Լիսվայի օպերային թատրոնում: 1980-ականներին Վիլնյուսի բեմում նա կերտել է մի քանի կերպարներ՝ «Տրավիատա», «Եվգենի Օնեգին», «Դոն Կարլոս», «Ռիգոլետո», «Բորիս Գոդունով» օպերաներում:

1990-ականներից հետո Գեղամ Գրիգորյանի համար ստեղծվեցին գործունեության ու արտասահմանյան ելույթների նոր հնարավորություններ. աշխարհի բոլոր մայրցամաքների ամենահեղինակավոր՝ Նյու Յորքի, Վիեննայի, Մյունխենի, Փարիզի, Տոկիոյի բեմերում, Լոնդոնի Թագավորական օպերային թատրոնում, «Մետրոպոլիտեն» օպերայում է նա երգել:

Վերջին հրաժեշտը տեղի կունենա այսօր, մարտի 25-ին, ժ. 11-14-ին, Օպերայի եւ բալետի թատրոնում: Մարմինը կամփոփվի Կոմիտասի անվան դափնեդաշտում:

Նաիր 3ԱՆ

ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ն մարտի 21-ը հռչակել է ժողովրդային համաձայնարարություն: Ինչպես գիրք նվիրելու օրն է մեզանում՝ տարեցատրի ավելի ու ավելի սիրվում, այնպես էլ ժողովրդային օրն է հավակնում ավելի մեծ հնչեղություն ստանալ: Գրեթե ամբողջ Եվրոպայում ընթացող մշակութային տարբերակները մեզանում՝ գրադարաններում, գրախանութներում, արվեստի կենտրոններում, այգիներում ու թուրքականներում, անգամ հրապարակներում, ցերեկայիններ ու հանդիպումներ եղան, նաեւ գրեթե ֆլեյտային՝ Հայաստանի ժողովրդային: Հետաքրքիր է իրենց գրեթե թերթով խնամքով փաթեթած, բերել էին՝ նվիրել երիտասարդներին, որոնք բավականին ակտիվորեն մասնակցում էին ժողովրդային օրվան նվիրված միջոցառումներին:

Գրողների միության հարակից թուրքական տարբեր ժողովուրդներից աշակերտներ էին հավաքվել՝ իրենց սիրելի ժողովրդի բանաստեղծությունները բեմից հնչեցնելու: Նրանցից ֆիչ հեռու կանգնած էին մեր ժամանակների ժողովուրդը՝ գրեթե թեմերի սակ դրած: Ոչ աշակերտները փորձեցին ծանոթանալ ժողովրդի հետ, ոչ ժողովուրդը՝ աշակերտներին: Ամեն մեկը եկել էր իր ստանձնած դերը կատարելու. աշակերտները կարդացին Սեւակ, Չարենց, Տերյան, Մուսեղ Իսխան, իսկ ժողովուրդը՝ իրենց բանաստեղծություններին:

Ավանայից հիշեցի Շիրազին: Նրան մեկ անգամ եմ տեսել, երբ մայրիկս հետ գնացել էինք հանրախանութ՝ ինձ համար կոշիկ գնելու: 5-6 տարեկան էի, բայց մինչև ինձադ զգուշացրել էին Վարդենիս՝ Երջանակաբան մարդկանց հոծ բազմությամբ: Համադասարանից հանդիպում էր. անցորդները հարցեր էին տալիս Շիրազին, որդեգրի նրա խոսքը լսեմ: Դեռ դուրս էի գնում, բայց մայրս Շիրազից ահագին բանաստեղծություններ էր սովորեցրել ինձ: Միտքեցի չէի էլ հասկանում, թե ինչ է մտախառնում, բայց հիշում եմ, որ մանկական հոգիս հուզվում էր, փոթորկվում: Տարիներ անց նույնիսկ մտքով անցավ մեղադրել մորս, որ «Գայլն ու գառնից», «Ճողուռն ու մրջյունից» բացի, այդքան ծանր բեմաներով բանաստեղծություններ էլ է սովորեցրել ինձ՝ 5-6 տարեկան աղջնակս: Բայց հետագայում հայացքով գնահատելով այն դաստիարակությունն ու արժեքաբանությունը, որ սերմանում էին իմ մեջ ծնողներս, հասկանում եմ, թե ինչու էին նրանք դեռ մանկուց ինձ Սեւակ ու Թումանյան, Շիրազի ու Իսահակյան սովորեցրել: Անուշուկ, գիտե՛ք, որ երբ մեծանում, ինքս եմ ընտրելու իմ ճանապարհը, իմ գրողին, իմ մասնագիտությունն ու նախասիրությունները, բայց ֆանի դեռ կարող էին, ի գորու էին կապի ղեկ ինձ իրենց ձեռքերի մեջ առնել ու հունցել, ձեւ տալ, դա անում էին մեծ վայելիքով ու դաստիարակությամբ: Նրանք փորձում էին ինձանից նախ մարդ ստանալ, հետո՝ արձաններին կառչած, իր իմաստները, անցյալն ու արժեքները սրբադասող հայ կերտել: Տարիներ հետո, իհարկե, հասկացա, որ երբեմն մեր գրողներին ֆեյսբուքով եմք, ու իդեոլոգիան ավելի քան է գերակշռել, քան գեղարվեստական արժեքը, դաբաթը խժռել է բնական միտքն ու դարձ, մարդկային խոսքը: Ես իմ երեխաներին Շիրազի չսովորեցրի՝ համարելով, որ չարժեք մտանք մանկական ներաշխարհը հուզել ու ինքնուրույն:

Հիմնական երեխաներն իրենց մայրիկ-հայրիկների ձեռքերը բռնած՝ իմենամոռաց չեն վազում՝ իրենց ծնողների ղեկավարությամբ: Հիմա երիտասարդները կանգնում են ժամանակակից ժողովրդի կողքին ու ոչ դեմով, ոչ անուշ-ազգամուտով ու առավել եւս գրվածներով չեն ճա-

նաչում նրանց: Հիմա չկան իդեոլոգներ ու մեր ժամանակի հերոսներ, չկան ղեկավարողներ, չկան գրական հեղինակություններ ու մի ֆանի սասնյակ հազար տղամանակով հրատարակվող գրողներ: Երիտասարդներն էլ կարող են դուրսգալ ծրագրով նախատեսված ժողովուրդին, նրանց, ում իրենց գրականության ուսուցչուհին է սիրում ու սիրուց տոգորված՝ ջանում լավ մասնագետ: Իսկ իմենասիդ, հետաքրքիր ներաշխարհով աշակերտները գտնում են իրենց հոգեհարազատ ղեկավարին: Բայց մեծ մասամբ նա կան Սեւակն է, կան Չարենցը: Նրանց փիլիսոփայական, հայտնուն բնույթը գրավում է կյանքի ղեկավարական կողմերը՝ նոր-նոր ճանաչող դասերին:

Կարճ հարցախոսքի արդյունքում դարձվեց, որ մայրաքաղաքի դուրսերի բարձր դասարաններից Երջանում մեծ համարում ունեցող ժողովուրդից առաջին հորիզոնականը կիսում են Չարենցն ու Սեւակը: Երկրորդ հորիզոնականում Տերյանն ու Սահյանն են, երրորդը՝ արեւմտահայ ժողովուրդը: Հովհաննես Թումանյանը չի գրավում դասերին, նրան ավելի շատ ընթերցում են միջին դասարաններում ու վերջ: Մի աշակերտ էլ՝ Գետրո Եմինի ան-

ներն իրականում ղեկավար խառնված ու նույնպես ղեկավար հակումներ են ունենում, քան բանաստեղծը:

Հարցախոսքը երիտասարդների Երջանում նույնպես արդյունք չստեղծեց. դասական ղեկավարները ոչ մի կերպ իրենց տեղը չէին գիտնում ժամանակակիցներին: Ամենաընթերցողներն այս տարիային խմբում դարձյալ Սեւակն ու Չարենցն են:

Բանաստեղծ **Հուսիկ Արամ** բնական է համարում անջրմեկ իրենց ու ընթերցողների միջև: «Իսկ վերջ է կաղը ոչ միայն ղեկավարում, այլև արվեստի բոլոր ճյուղերում: Ռ՛վ է ճանաչում այսօրվա երաժեշտն, կոմպոզիտորին, նկարչին, ղեկավարին: Շատերն թվում է, թե նախորդ դարի 80-ականներից հետո այլևս գրող ու արվեստագետ չի ծնվել մեր երկրում: Այսօրվա ղեկավար գիրքը տղազրվում է 400-500 օրինակով. դա է ընդունված սահմանը: Ավելին, եթե մեկ Երջանում վաճառվում է մեկ-երկու գիրք, ուրեմն այն բեթսետ է... Այս իրավիճակը զարմանալի չէ. նա, ու ուզում է կարդալ, գիրք գնելու հնարավորություն չունի: Գիրքն այսօր ժաման է ու գրատեղի գրադարանի հասանելի չէ: Հաճախ մի հոգի գիրք գնում է, հետո փոխանցում մյուսներին, որովհետեւ ոչ բոլորն են ի վիճակի իրենց ուզած գիրքը

Պոետն ու նրա ժամանակը

գնել»,- մեկնաբանում է Հուսիկ Արամ:

Վահե Արսենյան, որը բանաստեղծություններ է թարգմանում անգլերենից հայերեն, հանրապետական սառը վերաբերմունքով ժամանակակից ղեկավարն ու համարում: «Թող լինի մեկ կաթիլ, իսկ մի՞թե ծովն էլ կաթիլներից չի կազմված: Թող էջերը կարդան, էջերին հետաքրքիր այսօրվա ղեկավարն, իսկ ռ՛վ է ասել, որ ճամադիս արվեստը ղեկ է հասարակական լայն հնչեղություն ունենա ամոլայման: Արարչագործությունը փոքր դեմքերի մեջ է, արարվում է, որովհետեւ չի կարող չարարվել: Բեթհովենը չէր լսում, բայց երաժեշտություն էր գրում, չէ՞: Ի՞նչ է. եթե չէր լսում, ղեկի չգրե՞ր: Իհարկե, ո՛չ: Նա երաժեշտություն էր գրում, որովհետեւ չէր կարող չգրել: Արվեստը նրա համար չէ, որ իր հետեւից սանի հասարակությանը: Հասարակությունը միտք մտնում է իր տեղում, նա չի արժանանում: Եթե արվեստը ստեղծվում է հասարակությանը փոխելու նպատակով, ապա վերածվում է իդեոլոգիայի: Իսկ դրա վառ օրինակը մենք ունենք՝ սովետական ժամանակները: Արվեստն, անկախ ամեն ինչից, ղեկի ստեղծվի»,- կարծում է Վահե Արսենյան:

Տարբեր բեմերում ու ոչ բեմերում ղեկավարի համաձայնարարային օրը ընթերցվեցին դասականների ու ժամանակակիցների ստեղծագործությունները: Ժամանակակից ղեկավարները կարող են իրենց գործերը՝ օգտվելով ընդունված հնարավորությունից: Ի վերջո, ամեն օր նման առիթ չեն ունենում, չէ՞:

(*) Շարունակելով մեր աշխատակցուհու այս միտքը ավելացնելով, որ սկսյալ հարցում առավել աշխույժ ղեկ է լինում մեր ղեկավարները. նրանք կարող են ասումնախ երեկոներ կազմակերպել՝ համագործակցելով մեր օժտյալ դերասանների եւ ասումնախ վարդերների հետ: Վերջապես, տարի մի ֆանի անգամ 200 հոգանոց դահլիճ հավաքելը դժվար բան չէ, հասկալիս երաժեշտության ընկերակցությամբ: Այդպիսով իրենց ստեղծագործությունները եթե ոչ ընթերցող, զոնե ունկնդրող կունենան, ավելի մեծաթիվ՝ քան 300-500 տղամանակով գիրք: Այնինչ ասումնախ արվեստը, մյուս կողմից, մահանում կան արդեն մահացել է մեր երկրում:

Բախտիար ՀՈՎԱԿԻՄՅԱՆ

2015-2016 ձմեռային թատերաշրջանը չավարտված, Բեյրութից ստացված աղետալի լուրերը հայտնեցին մեր հայ թատրոնի ժամանակակից, անզերազանցելի երկու թատերական նորարար գործիչների՝ Վարուժան Խաչատրյանի և Պերճ Ֆազլյանի ստեղծագործական և ֆիզիկական կյանքի վարագույրները փակվելու մասին...

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԽՈՎԱԿԻՄՅԱՆ

Մեծ արվեստագետ էր Վարուժան Խաչատրյանը։ Բազմակողմանի զարգացած, բազմադիսի հեսաբրությունների սեր, ժամանակակից եվրոպական դրամատուրգիայի և թատրոնի դասնությանը լավատեսական թատերական գործիչ։ Նա իմն աղետ, մեծ-մեծակ մի թատրոն էր՝ դերասան, բեմադրիչ, թարգմանիչ, վերլուծաբան-մեթոդաբան, բեմահարուստ, դիմահարուստ, գեղարվեստական ելուստական ձեռնարկող, ժամանակակից միջոցների կարգավորող, թատերական գործի կազմակերպիչ, որոնցով ամպիտոնում էր ներկայացումների բարեհաջող ընթացքը։

Խաչատրյանը 20-րդ դարի երկրորդ կեսի արժանավոր թատերական գործիչներից մեկն էր, որն անմնացողով նվիրվել էր իր արվեստին, սրբորեն ծառայել թատրոնին՝ որսել էր իր լինելը։ Նրա աշխատանքային գործունեությունը բարձր է գնահատվել ինչպես Լիբանանում, այնպես էլ մայր հայրենիքում, արժանացել է երկու երկրների բարձր դասերի։ Բարի հիշատակ թողնել նրան ճանաչողների, հանդիսատեսների արժեքները։

Վարուժան Գետրոսի Խաչատրյանը ծնվել է 1937-ի ապրիլի 7-ին, Լիբանանի Ալեյ գյուղաքաղաքում։ Կրթությունը ստացել է Համազգայինի ճեմարանում և Բեյրութի Հայ ավեսարանական ֆոլեթում, երաժշտական դասընթացների հետևելով։ Նրա գեղագիտական հայացքների ձևավորման վրա բարերար հետք է թողել գրականությունը և արվեստը սիրող ընտանեկան մթնոլորտը, որն էլ որոշել էր դասանու կյանքի հետագա ընթացքը։

Խաչատրյանը դաստիարակվել էր թատրոնում։ Համազգայինի «Գասպար Իփեկյան» թատերախմբի ղեկավար Ժորժ Սարգսյանը Լ. Շանթի «Շոթայվածը» դրամայի բեմադրությունը դաստիարակեց, կին դերակատարի համար դիմել է գրական հակումներով օժտված Սոնա Խաչատրյանին (Ա. Ծառուկյանի կողակիցը)՝ իր մասնակցությունը բերելով։ Վերջինս մեծել է այդ առաջարկը, բայց փոխարենը խորհուրդ է տվել մասնակից դարձնել եղբորը՝ ասելով. «Շնորհալի է ու ռազմ կփափափի բեմ ելլել»։ Սարգսյանն ասել է՝ «Թող գա»։

Այսպես, 1955-ից Վարուժանը դարձել է «Գասպար Իփեկյան» թատերախմբի դերասան, մասնակցել մի շարք ներկայացումների, խմբի հետ հյուրախաղերի մեկնել Իրան և այլ վայրեր։ Վարուժանի դերասանական ծառայությունները հրատարակվել էր բնութագրական դերերի մարմնավորման մեջ, որոնցից մեկը եղել է Զինգիսկոյի Սունդուկյանի «Պեղո»-ում (1959)։

Աշխատանքի ընթացքում, մասնագիտական կրթության կարիք զգալով, Խաչատրյանը

1963-ի հունվարին մեկնել է Լոնդոն։ Նախապես կատարելագործել է անգլերենը, ապա ընդունվել է սովորել Լոնդոնի Դրամատիկական արվեստի ակադեմիայում (1963-1966)։ Ուսման ժամանակահատվածում Խաչատրյանը և Ստեփան Գրիգորյանը միասին ձևակերպել են «Պեղո»-ում նրա կատարած դերերի հետ 1964-1965 թթ. բեմադրել Հ. Պարոնյանի «Երեմյա կատարներ» (սեսարաններ) գործը, Լ. Շանթի «Եսի մարդը» և Գ. Սունդուկյանի «Պեղոն»։ Վերջին երկուստեղծությունները նա հյուրախաղերով տարել է Ֆրանսիա և ցուցադրել Փարիզում, Ալբերտին, Մարսելում, Լիոնում, Վալանսում և այլ վայրերում։ «Պեղո»-ում նրա Զինգիսկոյի հետ Պեղոյի դերում հանդես է եկել նույնպես լիբանանցի և ակադեմիայի ուսանող, հետագայում նշանավոր դերասան ու բեմադրիչ Գրիգոր Սաթյանը։

Թատերական գործիչների սերնաթափը Բեյրութում

Ուսանողական ժամանակահատվածում (1966), Խաչատրյանը արժանացավ մեծ ճանաչման և հարգանքների հետ առաջին ու վերջին անգամ Օթեյլոն խաղացել անգլերեն։

1967-ին Խաչատրյանը վերադառնալով Բեյրութ, իր հետ բերել է եվրոպական և ամերիկյան ժամանակակից արդիական բեմաներով լավագույն դերեր, թարգմանել ու բեմադրել ոչ միայն Լիբանանում, այլև Հայաստանում, գալով Բեյրութ, նա ստանձնել է Համազգայինի «Լեւոն Շանթ» թատերախմբի ղեկավարությունը, իսկ 1970-ին կազմակերպել է «Թատրոն-67» թատերախմբը և շարունակել իր նորարարական գործունեությունը թատերական կյանքում։

1968-1974 թթ. նա թարգմանել ու բեմադրել է Ա. Միլլերի «Սալեմի վիճակները», Գ. Իբսենի «Մեծ վարդես Սոլմես», Ե. Լյարի «Իսաիական հարդե գլխարկը», Վ. Էլբի «Մլ է վախենում Վիդիմիա Վուլֆից», Հ. Փոլսոնի «Վերակացում», Փ. Վայսի «Մարա Սաս», Հ. Պարոնյանի «Ասամբարյոյն արեւելյան», Շեքսպիրի «Վենեսիկի վաճառականը» և այլ դերեր, հանդես եկել բնութագրական առաջնակարգ դերերով։

Բեմադրական արվեստում նորամուծություններ մտցնելու առումով ամենաիտասարակական աշխատանքը եղել է ռուս մեծ գրող-դրամատուրգ Անտոն Չեխովի չորս փոքրածավալ գործերի բեմադրությունը մի երեկոյում, որ տեղի է ունեցել 1968-ի նոյեմբերի 23-ին ՀԲԸՄ-ՀԵԸ-ի «Գ. Կյուլյոնկյան» սրահում։ Այդ գործերն են եղել՝ «Կարաի եղբայր», «Առաջարկությունը», «Արջը» և «Հոբելյանը», որոնք նա թարգմանել է Նիլ Սայմոնի արձակերես թարգմանությունից։

Խաչատրյանի մտադրամբ «Չեխովյան ծիծաղներ» դրամայի գործողությունները կատարվել են միևնույն ժամանակ, որպես կրկնաշար ներկայացումներ, իրար հաջորդող դրամայերի հարթակների վրա։ Իր այդ մտադրամբում նա հետևյալ բացատրություն է տվել. «Երբ «Չորս դրամներ» դրամ էի Անանու կրկնաշարի մեջ, գլխատու նմանակա 4-րդ դրամ կոչված վերադարձվել էր։ Այսպես դրամ է, որ հանդիսատեսը կբաժնետիր ընդունի սահմանները»։ Ավելի սույզը՝ բեմական գործողությունը կաղեր հանդիսատեսների հետ։

«Չեխովյան ծիծաղներ»-ի բեմադրության առթիվ Բեյրութի «Չարթուն» թերթի թատերախոս Գրիգոր Զեյնույանը գրել է. «Դերակատարները ռոլին իրենց առաջնակարգությամբ, որ երբեմն անելի էր քան գոհացուցիչ։ Վ. Խաչատրյանը գիտե կոպիտ և դերակատարել ուժերը։ Մասնաւոր սկսած է մեր երիտասարդ դերակատարները ձեռքազատել ամօթի և ամօթխածութեան անտեղի սեղմումներէն»։

1990-1991 թթ. Խաչատրյանը երկրորդ անգամ «Չեխովյան ծիծաղներ» է անդրադարձել «Գասպար Իփեկյան» թատերախմբի ուժերի հետ։ Կատարել է սեփական նոր լրացումներ, հրաժարվել կրկնաշարի դերերից։ Իր խաղացած դերերից առաջինը եղել է Զինգիսկոյի մեկնումը։

Խաչատրյանի հետ։ Կատարել է սեփական նոր լրացումներ, հրաժարվել կրկնաշարի դերերից։ Իր խաղացած դերերից առաջինը եղել է Զինգիսկոյի կերպարով, որպես դասնիչ մեկնաբանել նրա հերոսների վարք ու բարքը, ինչպես հեղինակն էլ էր և ու գրի առել։

1970-ական թթ. սկզբներին, լիբանանահայ թատրոնի ծաղկումը բացարձակ, լավ գնահատականների հետ, մասնավորապես երեւոյցել են նաեւ ժամանակի լավագույն բեմադրիչների աշխատանքը թերագնահատողներ՝ ի դեմս դրամատուրգ Արա Արծրունու։ «Երիտասարդ հայ» դասընթացում նա ղեկավարել էր հայ դրամատուրգների և բեմադրիչների աշխատանքները։ Խաչատրյանի մասին, օրինակ, նա գրել է. «Մատուցած չէ, ոչ ալ խոր ուսումնասիրութեան մարդ, այլ «կառուցող-արկածախնդիր» մը միայն»։ Ժ. Սարգսյանին որակել է որ-

դերակատարների ստեղծագործական հնարավորությունների նորանոր բացահայտմանը։ Ներկայացումների բնարկման ժամանակ բարձր են գնահատվել թե բեմադրիչի և թե դերակատարների աշխատանքները։

1984-ին Խաչատրյանը իր «Թատրոն-67» թատերախմբով հյուրախաղերի է եկել Երևան։ Պատանի հանդիսատեսի թատրոնում ներկայացվել է «Պարսեզում ռաբոբիկ» դրաման, թատերական ընկերությունում կազմակերպվել է խմբի հանդիպումը թատերական գործիչների հետ։ Ելույթներ են ունեցել ընկերության նախագահ Գրաչյա Ղազարյանը և Վարուժան Խաչատրյանը։

Երևանյան այցելություններից մեկի ժամանակ, Խաչատրյանը ռուս զինվորի դերով մասնակցել է Հ. Մայրանի նկարահանած «Ջորի Սիրոն» կինոֆիլմում։

Վ. Խաչատրյանը Չեխովի կերպարով

1988-ից Խաչատրյանը ստանձնել է «Գասպար Իփեկյան» թատերախմբի ղեկավարությունը։ Նրա առաջին բեմադրությունը եղել է Լ. Շանթի «Հին ասվածները», որը բոլորովին արժանացել է նույն դերերի մատուցող բեմադրություններից։ 1991-ին Շանթի «Եսի մարդը» դրամայի մասին բեմադրիչի իր խոսքում (ներկայացման ծրագրում), վերհիշելով լոնդոնյան բեմադրությունը, գրել է. «Առաջինը, որսեղ ես իմ անհասկանալի և զսպ ու իմ ոճը։ Խոսքի արտահայտություն, կոռոյթի և մանաւանդ երաժշտութեան գործածումը, որ կը հետեւի Վակներյան լեյթմոթիվներու օգտագործման ժամանակէն։ Այս հայտնությունը զիստ գրաւեց, երբ առաջին անգամ զայն բեմադրեցի Լոնդոն 1964-ի մարտ-ապրիլին»։

Հետագա ժամանակներին, ծանոթ ու անծանոթ հեղինակներից Խաչատրյանը բեմադրել է Զ. Մուսիլի «Օսկարը», Ն. Սայմոնի «2-րդ դրոշմային բանակայալը», Հ. Օսկարի «Երկնիքի ճամբով», Ա. Միլլերի «Գիներ», Ժ. Շրիտանի «Պրիզմայի գաղթականը», Ն. Սայմոնի «Ցանկահարույցներու վերջինը», Լ. Շանթի «Կայսրը» և այլ դերեր, որոնց մեջ ամենակարեւորը եղել են կերպարների հոգեբանության առանձնահատկությունների դրսեւորումները։

Վարուժանի՝ ժամանակակից հարցերի դաստիարակությունը դրսեւորվել են նրա բեմադրած դրամաների հեղինակների մասին գրված հոդվածներում ու «բեմադրիչի խոսքերում»։ Հեղինակների կենսագրականներում, ստեղծագործությունների դասնական ակնարկներում, բեմական դասնական մեջ Խաչատրյանը դրսեւորել է բազմակողմանի զարգացած թատերական գործիչ խորը գիտելիքները։ Այդպիսի աշխատանքներից են Հ. Պարոնյանի, Լ. Շանթի, Հ. Օսկարի, Ն. Սայմոնի, Ա. Օլբրի, Հ. Իբսենի և ուրիշների մասին գրությունները, նրանց մասին եղած ասույթների մեջբերումները և սկսած գնահատականները։ Եղել է Լիբանանի համալսարանի դասախոս։

Վարուժան Խաչատրյանը կաղված էր հայաստանյան մի շարք թատերական գործիչների հետ, որոնցից ամենամոտ իմաստը է Սոս Սարգսյանին, մասնակից դարձել իր բեմադրություններից մեկում։ Նոր թեւակոխած դարի սկզբնական ժամանակներին, երբ կրկնվել էր բեմական կյանքից, մեկ-մեկ բուժելու էր գալիս Հայաստան։ Մշտապես հաճելի էին նրա հետ գրույցները։ Բարեկամների հետ երբեմն նյութեր էր ուղարկում Չարենցի անվան գրականության և արվեստի թանգարան։ Իր փոքրիկ արխիվը հետագայում նա համալրեց Սոս Սարգսյանի հետ ուղարկած նորանոր նյութերով։

Վարուժան Խաչատրյան արվեստագետի հիշատակը ամուր է նստած մեր հիշողություններում։

Հաջորդիվ՝ Պերճ Ֆազլյանի մասին

Մելանյա ԲԱԴԱԼՅԱՆ

«Ես ուզում եմ անհրակա՛ն իրականություն ստեղծել: Ես փախչում եմ իրականությունից»- իմ մտախոսողականի ղեկն եմ հնչում Ռոբերտ Էլիբեկյանի այս խոսքերը, նույնքան բնորոշ արվեստագետի բուն էությունը՝ ստեղծելու այնպիսի երևույթ, որ իրականության համար նոր է, գեղեցիկ է, անսովոր, ուստի ել՝ գրավիչ: Երբ արվեստագետը իր իդեալները փնտրում է ռեալությունից դուրս՝ մեկ այլ սարածոյում, նա անցնում է իմ մտախոսողական, իմ մտախոսողական սեռական ճանապարհ, որտեղ որոնում է սեփական եսը, մերձեցնում ինքն իրեն, այստեղից էլ արձանում նա ձևեր ու ժանրեր, գույներ ու մեղեդիներ:

Ռ. Էլիբեկյանի նկարչությունը ռեալ է իռեալ իրականության սահմանային հասկացումներում է, որտեղ տեսանելի, ծանոթ ֆիզիկոսներն ու ձևերը նկարչի երեակայության ազդեցությամբ վերափոխվում են իրենց մեղեդիներում, որովհետև այն իմ-

Վարմեն արվեստանոցում

դասում՝ ժանրերը, նյութը նորացնելով, վերացարկում իրականությունը, հեռացնում ժամանակը: Մաս առ մաս դրանք այդ ռեալությունները վերցնելով կյանքից, հավաքում է իր մեջ, սարքավորում մեթոդներ, ապրումներին, հետո բաց սարածո հանում՝ հանձնում գույնի մերկ ֆայնին, որն էլ արձանացնում է արվեստագետի մեղեդի ժամանակը, այն եզակի անհասականը, որ նա անցել է, աղբյուր է, զգացել է բացառապես մեկուսի: «Մեմալությունը Աստու սլա՛ծ անմահահրա՛ցալի մվերն է: Մարդը մեմալ է ծնվում ու միշտ միայնակ է», կարդում եմ իր գրառումներում:

Ռոբերտ Էլիբեկյանի ստեղծագործական հարուստ կենսագրականում ցուցահանդեսների աշխարհագրությունը լայն կորագծումներ ունի, բայց երբ նրան հարցրին՝ որն է ամենալավ ցուցահանդեսը, ասաց՝ այս վերջինը՝ «Գաֆեսա՛ն արվեստ կենտրոնի»՝ «Արձանացումները», որովհետև՝ անակնկալ է եղել: Նկարներն ընտել են կենտրոնի աշխատակիցները՝ նկարչի արվեստանոցներում մի ֆանի օր մեղելով

«Արտագություններ»

Ռոբերտ Էլիբեկյանի հորելայանական ցուցահանդեսում

դուրսները, որ նա ստանում է կյանքից, մեղեդի իռացիոնալ աշխարհում վերածվում են այլ զգայությունների: Մեմալ տեսնում եմ, թե ինչպես է նա խաղում կերպարների հետ, թափաբանացնելով շարժումներ ու դեմքեր: Կյանքի թանձր ժանրերը նորանում, վրձնի թեթև հարվածներով ստանում են լուսավոր գույներ: Գույնի մեջ է նա սարքավորում, բացահայտում, վերագտնում իր հույզերը, ապրումներն ու խոհերը: Նրա արվեստանոցը լեցուն է թրթռացող գույներով, այստեղ մի աներեսույթ ուժ է իջնում գեղեցկության, մի անսովոր լռություն, որն իր մեջ կլանում է թարմ մերկ բույրը, կիսասնկարի գաղտնիքի հմայքը վրան՝ այս ու այն կողմում թափառող լուսագծերով: Քիչ ավելի երկար մնալուց նկարները սկսում են զրուցել հետք: Բնավ ճիգ չէ գործարել, այդ զրույցը նրանք են սկսում, նրանք ժամանում են այն կյանքի մասին, որում ապրում են արդեն վաղուց՝ իրենց սիրելի, մեղեդի անկյունում... Ինչը չես ասի ցուցահանդեսների մասին, որտեղ մարդկային հոսքը կլանում է գույնի էներգիան, որտեղ խոսքը փոխարինում է լույսին, սարանջատում, խզում խորհուրդը նկարի ու հայացքի միջև: Հասկանում ես, թե որքան են նրանք նկարները, սիրում լռության մեջ աղբյուր, լռության մեջ կիսվել:

Էլիբեկյանի նկարներն իռացիոնալ աշխարհի արձաններ են, այստեղ ղեկ է փնտրել որոակիություն, առավելա թե՛ մահի գծեր: Նկարչի իդեալները ծավալներ առնում կամ ձեռն ու կերպարամներ ստանում են մեր աշխարհի ջրերում, լողում անսարած միջավայրերում, որտեղ գոյության առաջին ղայմանը ազատությունն է: Ներքին ազատությունից է ծնվում այս լուսավոր էլեգիան, բանաստեղծական այս թափածո, այս մեղեդին գույնի, որին հանդիմանալիս ամեն անգամ ակամա ես հայնսվում երազների աշխարհում: Գեղեցիկ է՝ հույզ է ծնում, մեղեդի է՝ սեր արթնացնող...

Կան նկարներ, որոնց հմայքը զգում ես նայելուց բավական հետո. դա տեսական զգացողություն է առաջացնում, որ մնում է հիշողության մեջ, դառնում մեղեդի կյանքի մի մաս, մնում հոգու անկյունում, որ ամեն դեպքում՝ անկախ առիթից, կարող է զգացնել չալ իր գոյության, իր գեղեցկության մասին. նա հարստացնում է հոգեկան աշխարհը, անկախ արվեստագետի կամքից՝ դառնում ֆուն: Այդ ժամանակ է, որ նկարիչն ասում է, թե գործն ավարտելուց հետո նրանք այլևս իրենց չեն: Այդ ժամանակ թերեւս Պողոս Հայթայանն ասաց, թե՛ նկարիչը կարծել է ինքն իրեն...

Էլիբեկյանի արվեստի ձգողականությունն անվիճելի է, այն տեսական է, փո-

Ձախից աջ՝ Տ. Մանուրյան, Ռ. Էլիբեկյան եւ Ա. Փելեւյան

խանցվելով վերածվում է հուզական վիճակների, կարոտի նոսրաներ արձակում: Նա որքան ետժեսական, նույնքան ղոնտիկ է, եւ կյանք է, եւ երազ, եւ խաղ, եւ սեքսուալ, ու դառնություն մատ, երբ դրամատիկ խոսքումներ են հայնսվում կսավին... Ամիսներ առաջ նա ցույց սվեց Տիրամոր իր նկարը՝ վերջին գործերից մեկը: Ասաց՝ ամեն նկարիչ ազգային երանգ է հաղորդում Տիրամոր սրբադասերին, իրենը հայկական է՝ գույների առավել արտահայտչականությամբ՝ կաղոպի ու դեղին գրգռացող մաքրությամբ, որ կարոտ է հանգրվանելու այն ելեղեցում, որտեղ նրան սղասում են...

Նկարչի ստեղծագործության սարածոն ու մեր միջուկն ընկած ժամանակի խորհուրդը բացվում է ենթագիտակցության մեջ, նա հանելուկներ է առաջադրում, նրա գույնային խաղերն ու նյութի լողացող ժանրերը, որ մերքայնեղ, մերքայնեղ են հայնսվում, ստեղծելով իլյուզիա, հենց այն է, ինչին ձգտում է նկարիչը՝ ստեղծել անհրակա՛ն իրականություն: Դրա համար է խաղը շատ այստեղ՝ բեմական վիճակները, շարժերը, սեքսուալները, անորսալի դիմային արտահայտությունները մեր մերձեցնում, մերք հեռացնում են ժանրերը՝ իրական է, թե՛ խաբուսիկ, կա, թե՛ չկա: Նկարիչը ղարսաղրանք չունի, այստեղ ամեն բան հոսում է, ինչպես ժամանակը, ամեն բան բնական է, որտեղ սղասում կա, ընդգծված սղասում՝ ինչ-որ անակնկալ գեղեցկության:

Առհասարակ Էլիբեկյանը էսթետ է, կյանքի ոչ թե գեղեցկությունը միայն տեսնող, այլ՝ կյանքի բնեկությունը ըմբռնող՝ տեսնելու է զգայելու տեսածը: Այս հասկացումն է նրա նկարները խորհրդավորության հողը

զսել այնպիսի, որ շատ վաղուց են բանասարկված արվեստանոցային լռության մեջ... 26 կսավ՝ այս օրերին կենտրոնի «Արծիվ» սրահում հյուրընկալված, մի ողջ ժամանակաշրջանի՝ ավելի ֆան կետարյա ստեղծագործական կյանքի ղատնություն են մերկայացնում՝ լեցուն հարուստ, երեսակայական էլեկտրոններով՝ 60-ականների գեղագիտական շարժման ընթացքի ղատնություն մատ, դրա ամենահեղինակավոր կողմերից մեկի՝ Ռոբերտ Էլիբեկյանի ծննդյան 75 -ամյակը նշանավորելով:

«Լինելով 1960-1970-ականների «թիֆլիսյան դղրոցի» առաջատար ներկայացուցիչներից մեկը՝ Էլիբեկյանը գեղեցիկ է ազատության նոր գեղագիտություն բերեց երեսանյա մշակութային համայնադասեր: Իր կսավներում Էլիբեկյանը ստեղծում է ֆանասամագրիկ իրականություն, որտեղ նա կարող էր հասնել զգացմունքների եւ ոգու կատարյալ ազատության՝ արվեստագետի ստեղծագործական հիմնական մղիչ ուժը»- այսպիսի կարծիք է հայնսնել ԳԼԿ գործադիր սնօրենի ժամանակավոր ղատնակատար Վահագն Մարթանյանը ցուցահանդեսի առիթով:

...Հայացքի առջև ծավալվող, սարածվող, թրթռացող գույնն է՝ նկարչի հոգեկան աշխարհի արձանացում որդես, շուրջը՝ աղմուկ մարդկային հոսքի: Ձախի ու գույնի միջուկն կանգնած՝ փնտրում ես կարող ռեալ է իռեալ իրականությունների միջուկ, փորձում ես որսալ այն, ինչ սովորականը վերածում է արվեստի, նյութականը դարձնում հոգեւոր: Լինում ես դուրսը, մնում նկարի սարածո, որտեղ խաղաղ է, լռությունը՝ միայնակ...

«Մերիմեկ հովտի հայերը»

Նոր գիրք Հայոց ցեղասպանության մասին

«Այս գիրքը Հայրիկի ղատնությունը կերտողների մասին է, նրանց մասին, ովքեր որդես գաղթականներ հաստատվեցին այստեղ, ընթանի կազմեցին եւ ֆաղաբը շենագրին», նեկ է «Մերիմեկ հովտի հայերը» («Armenians of the Merrimack Valley») գրքի համահեղինակ Թոմ Վարդաղեսյանը Մասաչուսեթսում (ԱՄՆ) հրատարակվող «Հայրիկ գաղթի» լրագրող Բրենա Էդելեսայնի հետ գրուցելիս: Վարդաղեսյանն ինքն էլ ֆառատուն երկար սարիներ աշխատել է այդ ղարբերականում որդես լրագրող եւ լուսանկարիչ:

Վերջերս լույս տեսած գրքի մյուս համահեղինակ Ֆիլիպ Բրունը Հայրիկի ավագ դղրոցի համաաշխարհային ղատնության դասասու է, ով սարիներ առաջ Վարդաղեսյանին հանդիմել է իր դղրոցում մարդու իրավունքների եւ Հայոց ցեղասպանության մասին վերջինիս կարդացած դասախոսության ժամանակ: Նրանք մեղեմացել են, եւ անցյալ սարի, Եղեմի 100-ամյակի առիթով, սկսել են աշխատել վերոնշյալ հասրի վրա: Գիրքը ֆնարկում է 1,5 միլիոն հայերի կոտորածը, տղահանությունը, վերադրողների աղատան զսնելը սարբեր երկրներում, ընթանի կազմելու եւ ստեղծագործ կյանքի լծվելը, ինչպես նաեւ հասկաղես Մերիմեկ հովտի երեք (Հայրիկ, Լոուրենս եւ Լոուել) ֆաղաբներում նրանց հաստատվելը:

«Դղրոցի աակերները մեծ հետաքրքրություն են ցուցաբերում թեմային: Դա նրանց համար նորություն է: Ես էլ եմ զարմանում, թե մինչեւ իմ հիսնամյակը ինչու ավելի շատ գրեք չեմ կարդացել այդ թեմայի շուրջ: Երբ խորանում ես դրանում, զգում ես ահավորությունը եւ կարող այսօրվա իրադարձությունների հետ», խոսովանել է Բրունը, ով Հայոց ցեղասպանության հարցը դարձել է իր թեման մագիստրոսի գիտական աշխճան ստանալու համար:

Գիրքը, որը նվիրված է երեք սարի առաջ Հայրիկիում մահացած Վարդաղեսյանի եղեմից մագաղործ մորը՝ Ձեմիին, հրատարակվել է «Արկաղիա» հրատարակչասան կողմից, «Ամերկայի ղատններ» մատենաաարկով: Ն. Ծ.

Դակոտա ղատրոնի բեմում՝ նաեւ հոլանդահայ «Աբովյան» միուղյունը

Հոլանդահայ «Աբովյան» մշակութային միությունը մարտի 19-ին մասնակցեց Հաագայի Դակոտա ղատրոնում անցկացվող Գարնանային փառասոնին: Ինչպես «Ազգ»-ին փոխանցեցին հիշյալ միությունից, նույն օրը կեսօրին նույնղես ղատնային միջոցառումներ են անցկացվել երեկոյաների համար, որին մասնակցել են միության մանկաղատանեկան խմբերը՝ Սվեթլանա Աղաջանյանի եւ Գագիկ Ավեհիսյանի ղեկավարությամբ:

